

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 8 (2389) Год XLVII

Беласток 24 лютага 2002 г.

Цана 2,00 зл.

Польскія шпіёны і шызафрэнікі

Яўген МІРАНОВІЧ

З трыццатых гадоў, калі савецкая палітычна паліцыя выкрыла ў Беларусі нелегальную Польскую вайсковую арганізацыю, у свядомасці прасавецкіх беларусаў з'явіўся сіндром польскага шпіёна. У дзевяностыя гады ўсялякая апазіцыйная дзеянасць бачылася ў грамадстве як вынік польскай інтырыгі, мэтай якой было паслабленне традыцыйных беларуска-расійскіх сувязей. Такому светабачанню спрыяла вялікая колькасць католікаў сярод найважнейшых палітыкаў суперэнтай Беларусі. Нацыянальную апазіцыю ўзначальваў католік Зянон Пазьняк, інтэлектуальных кантэстатаў — старшыня парламента католік Станіслаў Шушкевіч, а ўрадам кіраваў таксама католік Вячаслав Кебіч. Калі католік, тады, згодна з усходнім бачаннем свету, напэўна, паляк. Пабываючы ў Беларусі ў пачатку дзевяностых гадоў, часта чулася, што католікі-палякі развалілі Савецкі Саюз, захапілі ўладу ў Беларусі і, як пры санацыі, учынілі невыносным жыццё. Ад каталіцка-польскага прыгнёту вызваліў нашых суродзічаў у Рэспубліцы Беларусь праваслаўны атэіст — як сам сябе называе — Аляксандар Рыгоравіч Лукашэнка.

Гэтае шызафрэнічнае бачанне свету дало Лявону Вольскому імпульс для напісання твора пра двух польскіх шпіёнаў, якіх імёны добра вядомыя кожнаму малечы як у Польшчы, так і ў Беларусі. Песня пра Болька і Лёлька ў выкананні Касі Камоцкай, якую часта можна пачуць на хваліх беларускамоўных радыёвяшчання ў Беластоку, зусім не бянтэжыць нашых мясцовых шпіёнаў. Праваслаўны люд Беласточчыны ад часу падзення камунізму апынуўся ў яшчэ большай разгубленасці, чым суайчыннікі ў Беларусі. Вокамгненна разваліўся, здавалася, стабільны і ўпрадкаваны свет, у якім „нашы рускія” былі рэжысёрамі падзеяў ад Азіі да Латынскай Амерыкі. Малады беларускі рух, які з'явіўся тут у восьмідзесятых гадах, дэмантраваў перш за ўсё сваю незалежнасць ад камунізму, што выклікала падзэрненне сярод нашага люду ў яго агентуранасці і службе салідарніцкаму лагеру. Салідарнасць была рухам антыкамуністычным, каталіцкім і нацыянальна польскім, таму згодна з логікай праваслаўных, найчасцей пракамуністычнай і прасавецкай арыентациі, у натуральны спосаб апынулася на другім баку палітычнай барыкады. Беларускі рух, які ў сваёй пропагандзе адклікаўся да лозунгаў незалежнай Беларусі, атаясмліваўся з палітычным шаленствам, ші нават здрадай. Цяжка толькі [працяг ↗ 4]

На беларускай Галгофе

Мікола ВАЎРАНЮК

— Калі б нас тут не было, не было б ужо і Курапатаў, — заяўляе Але́сь Гетман з Беларускай партыі свабоды. — Дарожнікі тут паўлесу спляжылі б. Але́сь жыве ў палатцы на ўскраіне Курапатаў ужо чацвёрты месяц, дзень і ноч. Група маладых людзей пратрымала восенню начны наступ бульдозераў на крыжы, якія вызначаюць межы ўрочышча, ператрывала звыш 20-градусныя маразы.

Даехаць да Курапатаў на машыне не-магчыма. Ад крайніх блокаў мікраараёна „Зялёны луг” урочышча аддзяляе шырокая паласа высокага насыпу з жоўтага пяску. Пакуль з аператарам Раманам Васілюком выцягваем з багажніка камеру, мікрофон і штатыў, пад'язджае міліцыіны газік і стае ў ста метрах ад нас. Дзве галовы ў зімовых шапках з-за бруднай шыбы сузіраюць наша ўскараскванне на замерзлы насып, спусканне з яго на другім баку, знёмы з моладдзю, якая піле дровы ля зялёнай вайсковай палаткі.

— Гэты патруль новы і якісь злосны, — кажуць хлопцы.

Пераконваемся ў гэтым самі. Калі два чалавекі сталі ўцягваць на мачту бел-чырвона-белы сцяг, адзін з міліцыянтаў выскачыў з машыны і пачаў ве-рашчаць:

— Убрать этот флаг!

Але толькі Раман павярнуў на яго камеру, як той падскочыў бы апараны! Адвярнуўся спіной і шмыгнуў назад у машыну. Там і прasedзей, пакуль мы не закончылі здымкаў у Курапатах.

Пра Курапаты свет учуў у 1988 годзе. Зянон Пазьняк і Яўген Шмыгалёў апублікавалі ў тыднёвіку „Літаратура і мастацтва” артыкул „Курапаты — дарога смерці”. На падставе археалагічных раскопак і сведчанняў жыхароў навакольных вёсак даказвалі яны, што ўвес

Курапацкі лес — гэта аграмадны магільнік. У ім знайшлі смерць тысячы ахвяр сталінскага тэрору.

Праўда аб Курапатах была настолькі страшнай, што ўскалыхнула Беларусью. У лесе, дзе жыхары Мінска выгульвалі сабак і ладзілі пікнікі, сталі збірацца сябры арганізацыі „Талака” ды іншыя — як іх тады звалі — нефармалы. Прыйблілі лес з пляшак і папераў, дапамагалі праводзіць раскопкі грамадскай камісіі, сарганізavalі першы жалобны мітынг. Разгон і жорсткае забіццё ўдзельнікаў шэсця ў Курапаты на „Дзяды” ў 1988 годзе стала пачаткам палітычнай апазіцыі. Заснаваны быў Мартыралог Беларусі, а пазней Беларускі народны фронт „Адраджэнне”.

У 1989 годзе Савет Міністраў БССР прыняў пастанову аб пабудове ў Курапатах спецыяльнага помніка, які ўша-ноўваў бы няянічны ахвяры. Хаця з таго часу прашло трынаццаць гадоў, а Савецкая Беларусь стала незалежнай, помніка ўсё няма.

У цэнтральным месцы Курапат, на горцы стаяць тры драўляныя крыжы. Побач іх валун з няздзейсненым абяцаннем пабудаваць помнік. Вядзе туды, быццам на Галгофу, пясчаная сцежка. Навокал, між соснаў і елак вырас другі лес: крыжоў. Стаяць яны амаль над кожнай западзінай зямлі. Паводле пад-

[працяг ↗ 2]

Ці зашуміць лес?

☞ 3

— У нашай гміне на дваццаць чатыры тысячи гектараў зямлі можна калі дванаццаці тысяч аддаць пад аблясенне, такая дрэнная якасць часткі зямлі, — заяўляе войт Якуб Садоўскі. — Аднак нашы гаспадары яшчэ не ведаюць як на практицы будзе адбывацца аблясенне паводле новых правілаў.

Святкуйма!

☞ 4

Так вось, намножваюцца нам святы. Святкуе кожны пол (Дзень бацькі, маткі, бабы, дзеда, жанчын, мужчын), прафесійныя групы (Дзень шахцёра, журналіста, гандляра), кожны паадзіночку (дзень нараджэння, імяніны і г.д.), дый грамадства (Новы год, Каляды, Вялікдзень). Святкуюць нават хворыя і бядомныя.

Самы лепішы ў ваяводстве

☞ 5

Бельскі белліцэй заняў восьмае месца ў краіне і першае ў Падляшскім ваяводстве ў Агульнапольскім рэйтынгу сярэдніх школ у 2002 годзе, арганізаваным штomesячнікам „Перспектывы” і газетай „Жэчпаспаліта”. У рэйтынгу ацэніваліся поспехі вучняў у цэнтральных элімінацыях предметных алімпіяд.

У Варшаве чарговы юбілей

☞ 5

Мінулі тры месяцы і вось падышоў наступны юбілей. У студзені 2002 года Янку Жамойціну споўнілася 80 гадоў. Беларуское асяроддзе ў Польшчы ведае яго як журналіста, пісьменніка, літаратурнага крытыка і грамадскага дзеяча. З гэтай нагоды 25 студзеня 2002 года ў гасцінным Славянскім цэнтры сабраліся шматлікія прыхільнікі юбіляра.

Царква ў Бруслі

☞ 9

Храм-помнік св. Іаава Шматпакутнага ў Бруслі пачалі будаваць у 1936 г. З ініцыятывай пабудовы выступілі дзеци і ўнукі людзей, якія служылі ў царскай арміі і змагаліся супраць камуністай. Грошы на пабудову прысылаліся з усяго свету і дзяякуючы гэтаму 1 кастрычніка 1950 года адбылося пасвячэнне храма.

Аб структурнай рэнце

☞ 11

Аднак, гаспадары павінны індыўідуальна прааналізаваць, ці пры такіх шматлікіх патрабаваннях варта выступіць за атрыманне структурнай рэнты, паколькі мужчынам можна яе атрымліваць да 65 года жыцця (жанчынам да 60). Потым пярайдуць яны на звычайнную сельскагаспадарчую пенсію.

Беларусь — беларусы

На беларускай Галгофе

[1 ♂ праця] лікаў археолагаў, у 1937-1941 гадах тут расстралялі каля 200 тысяч чалавек.

— Людзі, якія па сённяшні дзень не ведаюць, дзе ў сталінскі час рабілі іх блізкія, ставяць крыжы ў гэтым лесе, — кажа Ірына Жыхар з грамадской ініцыятывы „За ўратаванне мемарыяла Курапаты”. — Але прыходзяць сюды і іншыя.

Ірына паказвае яму.

— Такія сляды па варварах, што шукаюць невядома якіх скарабаў, археолагі знаходзяць кожнай вясной.

Ініцыятыва „За ўратаванне мемарыяла Курапаты” ўзнікла восенню мінулага года як рэакцыя на варварскія методы працы пры пашырэнні мінскай кальцавой дарогі. Калі будаўнікі сталі валіць дрэвы і засыпваць пяском крайнія магілы, у лесе ўсталяваліся кругласуточныя дзяжурсты. Сталіся пратэсты ўладам і інфармацыі ў мас-меды.

Урочышча было сімвалічна абароджана драўлянымі крыжамі.

Адкуль у Курапатах з'явіліся дарожнікі?

У мінульым годзе презідэнт Аляксандар Лукашэнка даў загад ударнымі тэмпламі пашырыць мінскую кальцавую дарогу з трох палос на шэсць. Гэтая шаша праходіць паўзу Курапаты.

— Правесці новую ў абыход урочышча гэта дадатковыя кіламетры і дадатковыя кошты, — кажа Мікола Дайнега з Дэпартамента аховы гісторычнай і культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь, — а наша дзяржава лішніх грошей не мае. Я думаю, што прапанова наших дарожнікаў-професіоналаў, якія праектавалі пашырэнне існуючай так, каб не парушыць магіл, гэта добная развязка.

— Нашы дарожнікі ўсё яшчэ працујуць па-савецку, — гаворыць Алеся Гетман. — Яны на два з паловаю метра пе-

расыпалі гэту дарогу. Ну і што, кажуць, потым лішні пясок забярэм. Каб нас тут не было, яны і на пяць метраў маглі бы перасыпаць.

Улады пытанне кансультацыі з тымі, якія не пагаджаліся на пашырэнне дарогі, развязаць па-свойму. Ноччу паслалі на крыжы бульдозеры, а на абаронцаў Курапат — міліцию.

— Божа, што тады рабілася! — рагавае Паліна Сцяпаненка з Праваабарончага цэнтра „Вясна”. — Цемру рассятлялі фары бульдозера і фанары міліцыянтаў. Па лесе несліся загады кіруючых акцыяў і крыкі бітых. Адну дзяўчыну засыпала пяском. Аж дзіў, што ніхто тады не згінуў.

— Мы перамаглі, хача не дабіліся, каб шаша абыходзіла Курапаты і не ўратавалі крайніх магіл, — кажа Алеся Гетман. — Па крайній меры цяпер працы ў Курапатах не вядуцца.

Чаму адбылося такое супрацьстаянне грамадства і ўлады? Чаму кіраўнікі сённяшняй Рэспублікі Беларусь не шануюць такога месца?

— Бо наша ўлада пераняла ідэалы не тых, якія гінулі ў Курапатах, а тых, хто іх там расстрэльваў, — кажа Валянціна Трыгубовіч, дырэктар Міжнароднага грамадскага аб'яднання „Беларуская перспектыва”, якая падпісала ініцыятыву „За ўратаванне мемарыяла Курапаты”.

Ігар Кузняцоў, кандыдат гісторычных навук Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, які даследуе сталінскія рэпрэсіі таксама не здзіўляеца:

— Нездарма Беларусь лічыць запаведнікам камунізму. Пря рэпрэсіі ў падручніках можна было прачытаць у пачатку 1990-х гадоў. Потым тыя выданні сталі лічыцца крамольнымі, а ў Курапатах насыльна шукаліся доказы, што не НКВД, а немцы там расстрэльвалі.

І хача ўжо афіцыйна пракуратура признала віну НКВД, то дзяржаўныя СМИ гэтага не абнародваюць. У падручніку па гісторыі, выдадзеным у 2000 годзе напісана: ва ўмовах акружэння варожымі капіталістычнымі краінамі, савецкая ўлада мела поўнае права абараняцца ад унутраных ворагаў. Вось бачыце, яны апраўдоўваюць рэпрэсіі.

— Ні беларуское КГБ, ні сённяшня ўлада не пакаяліся за грахі камунізму, — гаворыць над раскапанай магілай у Курапатах Ірына Жыхар, — значыць, яны пераемнікі тых злачынстваў.

У Курапатах пакуль спакойна. Але ў лесе добра чуваць гул тэхнікі. Непадалёк, у агромністым катлаване рыюща экскаваторы, перавозяць зямлю грузавікі. Будуеща велічэзная стаянка для машын.

Групка маладых людзей ля зялёнай палаткі рубае дровы. Два чалавекі ідуць у краму. Худы барадач падкладае палена ў буржуйку. Яшчэ іншы ставіць ваду на гарбату. Балазе, палягчэлі маразы. І ёсць добрая людзі, якія дапамагаюць чым могуць. У кутку палаткі стаіць вялікая кардонная скрынка яек. Пракарміцца імі можна будзе прынасіці да Вялікадня.

Мікола ВАЎРАНЮК
Фота Рамана ВАСІЛЮКА

3 беларускага друку

Пра тое ды сёе

„Па-беларуску”

У Мінску выйшаў на касетах і кампакт-дысксах збор твораў Міколы Равенскага. З гэтай нагоды „Голос Радзімы” апублікаваў змястоўны матэрыял пра аўтара „Магутнага Божа”. Даведваемся: Мінскае таварыства „Адраджэнне” ў 1922 г. выпускае „Зборнік песень з нотамі М. Равенскага. Яго не адшукаеш сёння ў Нацыянальнай бібліятэцы. Скралі зацікаўленыя людзі, калегі. І не толькі самую кнігу, скрадвалі мелодыі, матывы кампазітара, выдавалі іх за свае. Вядома, знік кампазітар, пасля вайны на чужынне апынуўся. У гэтым зборніку значыцца і песня на слова К. Буйло „Люблю наш край”(!), якую цягам шматлікіх дзесяцігоддзяў нам прадстаўлялі як народную».

Памёр Мікола Равенскі 3 сакавіка 1953 года, пахаваны ў Любене (Бельгія). Спадчыну падзялілі паміж беларускай ашчынай і пляменніцай кампазітара Т. Руткоўскай. Але дзяялі „па-беларуску”: найбольш каштоўныя рукапісы кожны зацягнёў сабе. Таму і цяжка сёння сабраць ўсё ў адно.

У парламенце

Завершана распрацоўка новага закона аб адукцыі. Распрацоўваўся ён з улікам заканадаўчай базы ўсходзячых краін. Асобая ўвага надаецца праблеме роўнага доступу да навучання на беларускай і рускай мовах. Навучанню на беларускай мове і забеспечэнню вучэбнага працэсу (выданне кніг, падручнікаў) будзе аказвацца дзяржаўная падтрымка. Адукцыя застаецца свецкай, але ёсць палажэнне, якое дазваляе ўзаемадзеян-

не з прадстаўнікамі зарэгістраваных рэлігійных арганізацый ў пазаўрочны час.

Неба „на замку”

Аб’яднанне Ваенна-Паветраных Сіл і войскай супрацьпаветранай абароны было праведзена з улікам змен у сусветных тэндэнцыях вядзення ўзброенай барацьбы, — сказаў камандуючы ВПС і войскамі СПА Узброеных Сіл Беларусі генерал-маёр Алег Пафераў. Ён адзначыў, што ў цяперашні час удасканаленне мер радыёэлектроннай барацьбы, разведкі і проціпаветранай абароны — прыярытэтныя накірункі ў будаўніцтве Узброеных Сіл краіны.

Мазырскія фермеры

У Мазырскім раёне Гомельшчыны налічваецца 13 сялянскіх гаспадарак, за якімі замацавана каля 210 гектараў зямельных угодаў. Большасць з тых, хто вырашыў самастойна працаўваць на зямлі, — нядрэнныя гаспадары, якія ўжо маюць вопыт у земляробстве. Пераважна ўсе яны займаюцца вырошчваннем збожжавых, бульбы, агародніны, садавіны. Амаль ніхто не займаецца жывёлагадоўляй.

Беларускія палякі

Перапіс 1999 г. паказаў, што ў рэспубліцы пражывае болей за 396 тыс. палякі (3,9%). Пры гэтым 57,6% польскага насельніцтва заяўлі, што звычайна размаўляюць па-беларуску. Такім чынам палякі Беларусі аказаліся самым беларускамоўным народам краіны. Колькасць беларусаў, якія звычайна размаўляюць па-беларуску складае 41,3%. (Беларускі Дайджэст).

Вычытаў Рыгор Лясун

Здрасце, мусье Лепэр

— Ніякіх прывілеяў для нацыянальных меншасцей! Калі хочуць тут жыць, няхай дапасуцьца да польскіх законаў. А як каму гэта не падабаецца, можа пакінуць Польшчу! — грымеў Анджэй Лепэр 16 лютага ў Беластоку.

У той сам дзень старшыня „Самаабароны” спатыкаўся з электраратам у Гайнаўцы і Старым Беразове. Словы, выкананыя ў Беластоку, апярэдзілі прыезд самога іх аўтара. У Гайнаўцы спачатку Лепэр запярэчыў, што такое гаварыў. Але калі журналісты сказаі, што маюць гэтае запісаны на плёнцы, тлумачыўся з харарактэрнай сабе віртуознасцю:

— Я не гаварыў гэтыя супраць беларусаў, — адказаў Міхасю Андрасюку з Радыё „Рацыя”, — а меў на ўзвaze ўрэзяў.

У Старым Беразове, добра ведаючы, куды прыехаў, наогул пачаў спатканне ад апраўдання. Традыцыйна, віну скінуў на журналістаў, якія вырвалі яго словамі з кантэксту:

— Гаворачы гэта, я меў на думцы тых, якія намі кіруюць. Калі, напрыклад, такі Бальцаровіч не адчувае сябе палякам, то дарога адчынена, ніхто яго Польшчу не трymае.

Да рангу найбольшых ворагаў Лепэра выраслі, апрача ўспомненых Бальцаровіча і ўрэзяў, немцы.

— Я хачу, каб беларусы мелі аднолькавыя права з немцамі, — гаварыў ён,

— каб вы таксама мелі сваіх паслоў у Сейме.

Даказаўчы, як кахае беларусаў, Лепэр пакрытыкаваў рашэнне польскага ўрада аб увядзенні ў будучыні годзе візаў для грамадзян Беларусі, Украіны і Расіі:

— Такі немец ці француз будуць прыяджаць да нас калі захочуць, а суседзямі славянам уводзім візы. Хто гэта выдумаў? Не Лепэр, а тая банда, якай намі кіруе.

Галоўным аднак аргументам Лепэра, што ён шануе меншасці, была яго жонка.

— Як я могу выступаць супраць меншасцю, калі мая жонка літоўка? — паўтараў некалькі разоў. Аднак сумняваўся, ці журналісты гэта зразумеюць і перададуць яго погляды правільна. Калі ў чарговы раз без дай прычыны называў Радыё „Рацыя”, Міхасю Андрасюку ускраінаўся з мікрофонам на сцэну вясковага дома культуры і папрасіў:

— Скажыце пару слоў па-літоўску.

— Але я ж паляк, — пасправадаў вікторінца Лепэра.

— Хіба можаце штось сказаць на роднай мове жонкі? — не паддаваўся журналіст.

— Здравствуйте, — сказаў Анджэй Лепэр па-літоўску.

І досвиданія.

Мікола ВАЎРАНЮК — выбаршчык з Падляшскага ваяводства

Знакі дурноты

У Падляшскім ваяводстве пастаянна знішчаюцца дарожныя знакі, слупкі а нават... масты. Павятовыя управы дарог церпяць ад гэтага агромныя фінансавыя страты. А як справа маецца ў Бельскім павеце? З Лешкам АЛЕКСЕЮКОМ, загадчыкам Павятовай дарожнай управы ў Бельску-Падляшскім размаўляе Міхал Мінцэвіч.

— *Кажуць, што дарожныя знакі знішчае моладзь.*

— Так, найбольшым знішчальнікам з'яўляецца моладзь, асабліва там, дзе адбываюцца танцавальныя вечарыны. Вяртаючыся з танцаў, юнакі нішчаць дарожнае абсталяванне. Найгорш выглядае гэта ў панядзелкі, пасля суботніх і нядзельных імпрэз і дыскатэк.

Многа знакаў знішчаецца ў летні перыяд і гэта датычыць большых мясцовасцей, куды моладзь з'язджае на канікулы. Асабліва відаць гэта ў Бельску, дзе няма дня, каб хаця аднаго знака не пагнулі. Нішчаць таксама многа ў ваколіцах вадаёмаў, заліваў ці рак. Асабліва многа нішчаць і малодшыя дзеці. Можа часам яны і не ўсведамляюць шкоднасць сваіх паводзін. Некаторыя маюць менш сілы, каб знак сарваць, тады яго перакрунчуть на другі бок або пакамечают. Наглядаецца гэта ў ваколіцах гмінных школ, напрыклад, здараўляеся гэта часта ў Храбалах. Там знакі ўвесь час перакручвалі. Але калі я асабіста звярнуўся да дырэктара школы, малыя вандалы супакоіліся. Здараўляюцца выпадкі, што знакі нішчаць людзі сталага ўзросту. Здараўляюцца стралянне да знакаў паляўнічымі. Напрыклад, пападжальны знак „Лясная жывёла на дарозе” стаў ім своеасаблівай мішэнню — стралялі ў выяву сарні на знаку. Свядома і несвядома нішчаць знакі і сяляне, калі звоздзяць плён на прамерна перагружаных прычэпах. Генеральна можна сказаць, што нішчаць усе.

— *Колькі знішчаецца знакаў у год і колькі кащуе іх аднаўленне?*

— У прошлым годзе закупілі мы калі 300 новых знакаў і аднавіць трэба было нам таксама 300 знакаў, так што на дарогах павета давялося замяніць 600 штук, што складае 50% усіх знакаў. Закуп матэрыялаў, у тым ліку фарбы, у 2001 годзе кащаваў нас калі 40 ты-

сяч золотых. Знакі выконваюцца і аднаўляюцца самі. Да таго трэба далічыць кошты даезду і самой работы. Генеральна мяняем знакі ў час аб'езду штодня.

— *Ішчо здароўца выпадкі нішчэння мастоў?*

— Так, хаця гэта рэдкія выпадкі. Наўмыснага нішчэння мастоў на працягу астатніх гадоў мы не зафіксавалі. Але ў май практыцы такія выпадкі былі. Напрыклад, у гміне Орля, калі Рудутаў былі з маста ўкрадзены сталёвыя трубы. Рамонт такі каштуе больш чым вартая труба, якую хтосьці можа скрыстаў на агароджу. Іншым разам знялі бітумную сцежку з маста, якая летам пры высокай тэмпературе даецца аддзяляць ад бетона. І хтось яе скруціў у рулон і ўкінуў у раку. Думаю, што зрабіла гэта моладзь для забавы, калі прыехала на раку і пабачыла, што бітум можна сарваць.

— *Ці паведамляеце паліцыю аб нішчэнні знакаў?*

— Суцэльнага нішчэння знакаў на адной дарозе не наглядаем. Пісалі мы ў паліцыю, што такая з'ява на тэрыторыі павета выступае і праслі, каб паліцыя звяртала на гэта ўвагу.

— *Дзякую за размову.*

* * *

Не лепш справа маецца ў Гайнайскім павеце. Толькі ў першым тыдні мінулага 2001 года вандалы на павятовай дарозе № 664 знішчылі 25 дарожных слупкоў, зараз пасля іх усталівання. Пастаялі яны толькі тыдзень і хтосьці ўсіх іх знішчылі. Адзін слупок кащаваў 27 золотых.

У Белаціцкім павеце на тысячу кілометраў павятовых дарог у 2000 годзе трэба было ўстанавіць 1 026 новых знакаў, што кащавала 826 тысяч ды 120 тысяч золотых пайшло на аднаўленне знакаў і табліц — 1 006 штук аднавілі, а 1 065 выпрасталі. Вандалы нішчаць таксама прыдарожныя аўтобусныя прыпынкі.

Там где расло збожжа, садзіць лес.

Ці зашуміць лес?

— Даход з пасяяна гаёв збожжа малы і трэба будзе аблагом пакідаць поле або лес садзіць. Калі з мінулага года ўсё збожжа ляжыць і купляць не хочуць, то навошта новае сеяць? Я ўжо некалькі гектараў лесу пасадзіў і яшчэ планую садзіць, — кажа Ян Ахрымюк з Чыжоў.

— Калі Польшча ўвойдзе ў Еўрасаюз то могуць у нас масава аблісяць, бо плануеца, што нашы гаспадары поўную датацыю з Еўрасаюза атрымаюць толькі праз 15-20 гадоў, а раней нашая сельская гаспадарка не будзе канкурэнтнай для заходніяў.

— У нашай вёсцы за апошнія гады больш за пяцьдзесят гектараў лесу пасадзілі. Я сам пасадзіў два гектары і ў гэтым годзе думаю паўтара гектара садзіць. Раней на землях пятага і шостага класаў, што калі могілак, жыта і лубін сеяў. Слаба расло, але хаця прадаць можна было, а цяпер даходу з такай зямлі няма, то лес саджу. Я ўжо пэўна не дачакаю пакуль гэты лес вырасце, але для дзяцей і ўнукаў прыдасца, — кажа Андрэй Тыханюк, солтыс Чыжоў. — Па тэлебачанні гаварылі, што калі нехта будзе садзіць лес, то яшчэ даплацяць, але я сумняваюся ў гэтым. Можа будзе так як з малаком. Гаварылі, што па сем грошай будуць даплачваць да класа экстра, а цяпер нічога не чуваецца.

Войт Нарваўскай гміны Якуб Садоўскі інфармуе, што ў канцы мінулага года і ў пачатку гэтага пабольшала зацікаўленне купляй зямлі горшай якасці. Зямлю купляюць таксама людзі, якія прыязджаюць з Белаціка і іншых мясцовасцей з-за Нарваўскай гміны. Войт пацвярджае, што апошнім часам павысілася цана на зямлю пятага і шостага класаў. На адным з аукцыёнаў за васемнаццаць гектараў зямлі, выстаўленай да продажу за дваццаць тысяч золотых, пасля павышэння цаны зацікаўленымі купляй, трэба было заплаціць восемдзесят пяць тысяч золотых.

— У нашай гміне на дваццаць чатыры тысячы гектараў зямлі можна каля дванаццаці тысяч аддаць пад аблісенне, такая дрэнная якасць часткі зямлі, — заяўляе войт Якуб Садоўскі. — Аднак нашы гаспадары яшчэ не ведаюць, як на практыцы будзе адбывацца аблісенне паводле новых правілаў.

Рэферэнт Аддзялення сельской гаспадаркі, аховы асяроддзя і натуральных рэсурсаў Гайнайскага староства Малгажата Сакоўская інфармуе, што ў канцы студзеня гаспадары з Гайнай-

скага павета падалі прапашэнні, каб атрымаць згоду на аблісенне больш за 350 гектараў зямлі, а гмінныя ўлады прадставілі планы аблісення на бліжэйшы час. Найбольш лесу хочуць пасадзіць у Нарваўскай гміне (800 гектараў) і Гайнайскай (400 гектараў), а ў Чыжоўскай гміне пад малады лес прызначылі 86 гектараў.

Такі зрух, каб аблісяць сельскагаспадарчыя землі ў гэтым годзе (хаця ад некалькіх гадоў гаспадары штораз больш поля аблісялі), выклікаў закон ад 8 чэрвеня 2001 года аб назначэнні сельскагаспадарчых зямель да аблісення. Гаворыцца ў ім, што асобы, якія рашаюцца аблісяць сваю зямлю V і VI класаў ды атрымаюць на гэта згоду адпаведных улад, будуць атрымліваць эквівалент па 150 золотых у месяц ад кожнага гектара аблесенай зямлі (калі аблісяць ад 0,4 гектара да 10 гектараў) на працягу дваццаці гадоў. Гаспадары, якія аблісяць усю сваю гаспадарку, будуць атрымліваць па 225 золотых штогодмесачна за кожны гектар аблесенага поля. Пастанова дае магчымасць засаджваць лес невялікім коштам, бо саджанцы людзі будуць атрымліваць, так як і цяпер — дармова.

Стараста Уладзімір Пятроўчук паведаміў, што ў гэтым годзе з Ваяводскага фонду аховы асяроддзя аблісяць перадаць сродкі ў Гайнайскі павет на куплю ў Дзяржаўных лясах саджанцаў на тэрыторыю калі шасцідзесяці гектараў, але ў Агенцтве рэструктурызацыі і мадэрнізацыі сельской гаспадаркі інфармуюць, што будуць сродкі на выплачванне эквіваленту толькі за дваццаць гектараў аблесеных лесам.

— У Чыжах сумняваюцца ці доўга будуць плаціць па 1 800 золотых у год за гектар пасаджанага лесу. Можа быць так, што пасля некалькіх гадоў скажуць, што гаспадар няправільна даглядае лес і выплачванне грошай будзе спынена, а поля, таксама, не будзе, — кажа спадар Васіль Сегень, які часта наведвае Чыжу.

— На маю думку трэба аблежаваць продаж зямлі пад аблісенне, каб грошы за эквівалент траплялі да нашых гаспадароў, а не да людзей з Польшчы. Варшавякі выкупілі ўжо хаты ў Масеве, купляюць у Белавежы і нельга дапусціць, каб куплялі нашу зямлю. Без яе цяжка будзе захаваць тут беларускія аховы, — заяўляе Мікола Яноўскі, гаспадар з Перакохадаў.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Паспець перад смерцю

У сувязі з нашумеўшай апошнім часам афэрай у лодзінскай хуткай дапамозе, Камісія юджэту Рады Бельскага павета наўкаравала запыт ва Управу павета аб тым, у які способ у Апякунча-лячэбным госпісе, які існуе ад 1.01.2001 г. у бельскім шпіталі, выдаюцца цэлы памерлых сем'ям або апекунам.

З атрыманай інфармацыі вынікае, што цэлы памерлых асоб з госпіса вывозяцца ў празектарскую. Аб сконе паведамляецца сям'ю нябожчыка або апекуна пакойніка. У дакументацый госпіса заўсёды пададзена асоба, з якой можна ў выпадку патрэбы контактаўвацца. Пасля паведамлення аб смерці сям'я або іншыя апекуны робяць заходы па выдачы цэла непасрэдна з празектарскай. Дагэтуль не здарылася так, што памерлы ў госпісе чалавек быў поўнасцю адзінокі і не было како паведаміць аб смерці.

У Апякунча-лячэбным госпісе цяпер 14 ложак (два 6-месны і адзін 2-месны пакой), ванная з душам і туалеты. У госпісе трапляюцца людзі, якія патрабуюцца сталай, доўгатэрміновай апекі і дагляду пасля пабыту ў бальніцы дзеля паправы іх стану здароўя і прыгатавання хворага і яго сям'і да самаапекі ў хатніх умовах. У 2001 годзе староства атрымала 116 заўгурчыц хворых у госпіс, у тым ад 66

жанчын і 50 мужчын (49 асоб з горада і 67 з вёсак). У выніку разгляду пададзеных заяў накіраванне ў госпіс атрымалі 105 асоб, а 11 астатніх прашальнікаў не дачакаліся, папросту памерлі. Камісія не адхіліла ніводнага прашэння. Аднак, як паказвае жыццё, тэрмін чакання, нярэдка каля трох месяцаў на месца ў госпісе, бывае задоўгі.

Паправіць сітуацыю павінен рамонт, які набліжаецца да канца. У Апякунча-лячэбным госпісе прыбудзе 6 ложак, што дазволіць павялічыць лік шпіталізаваных.

Найстарэйшай асобай, якая атрымала накіраванне на побыт, была жанчына ў 96-гадовыем узросце, самым маладым быў 38-гадовы мужчына. У сярэднім — у госпісе праўбываюць асобы ва ўзросце 60-80 гадоў. Найчасцей гэта адзінокія людзі, аб змяшчні якіх у госпісе хадайнічаюць далейшую сям'ю або зусім чужыя людзі. Часам і блізкія хадайнічаюць, каб хаця крышку адпачыць ад зацяжна хворага або самому паддялячыцца ці выехаць для афармлення важнай справы. Аплаты за побыт у госпісе не можа быць вышэйшай за 70% месячнага даходу (ад 300 да 1 200 зл.). Каб не блакіраваць месц, даецца накіраванне на 3, а нават 2 або адзін месяц. Цяпер на месца ў госпісе чакаюць 14 хворых.

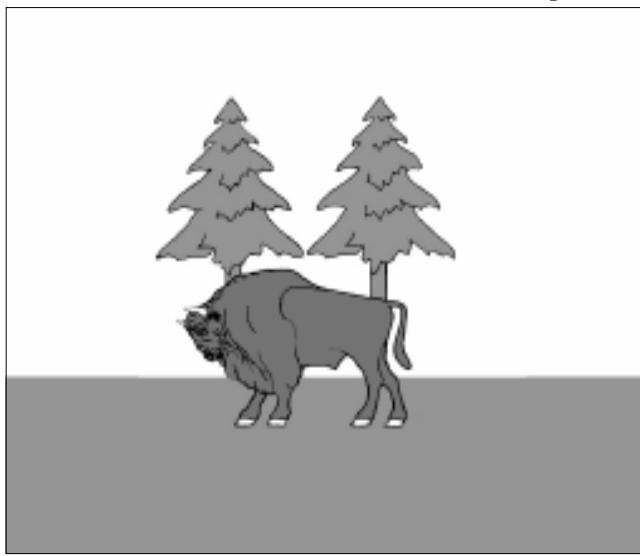
Андрэй НАЗАРЭВІЧ

Вакол Белавежскай пушчы

Новыя праекты герба і сцяга.

У час XXXIII сесіі Рады Гайнаўскага павета, якая адбылася 30 студзеня 2002 года, радныя зімаліся Еўрарэгіёнам „Белавежская пушча”. Стараста Уладзімір Пятрочук пайнфармаваў радных аб падпісанні прадстаўнікамі Гайнаўскага павета і Пружанскага, Камянецкага і Свіслацкага раёнаў дамовы аб намерах стварэння Еўрарэгіёна „Белавежская пушча” і прапанаваў прыняць праект яго статута. Дадаў ён, што паявілася новая прапанова, каб Раду Еўрарэгіёна, што будзе кіраваць яго пра-

цамі, вылучыў Агульны сход, які быў бы найвышэйшай уладай гэтай арганізацыі. У склад яго з Польшчы ўваходзілі б прадстаўнікі з усіх гмін і павета. Радныя прагаласавалі за стварэнне Еўрарэгіёна. Падобныя галасаванні адбываюцца ў радах усіх гмін Гайнаўшчыны. Пасля будзе выступаць за ацэнкай праекта да паддяшскага ваяводы і за згодай на стварэнне Еўрарэгіёна да міністра замежных спраў Уладзіміра Цімашэвіча. Стараста Уладзімір Пятрочук выказаў надзею, што ў красавіку

або маі гэтага года павінен быць створаны Еўрарэгіён „Белавежская пушча”.

— Думаю, што карысці ад стварэння Еўрарэгіёна будзе тычыцца Белавежскай пушчы, яе аховы і развіцця турызму. Супольна будзем намагацца, каб развіваць культурнае і гаспадарчае супрацоўніцтва і стварыць пераход праз мяжу ў Грудках каля Белавежы. Лічым, што ў рамках Еўрарэгіёна зможем у бліжэйшы час атрымаць дадатковыя сродкі з Фонду PHARE, а пасля ўваходу ў Еўрасаюз атрымліваць статутныя сродкі з самога Еўрасаюза, — пайнфармаваў стараста Уладзімір Пятрочук.

Пра планы звязаныя з гаспадаркай у Лясым прамацыйным комплексе „Лясы Белавежской пушчы” гаварыў Пётр Зброжак з Рэгіянальнай дырэкцыі дзяржаўных лясоў у Беластоку.

Пайнфармаваў ён, што зараз рыхтуючыя планы гаспадаравання на тэрыторыі Дзяржаўных лясоў Белавежской пушчы на чарговыя дзесяць гадоў. Гаварыў, што прадбачаецца гаспадарчае выкарыстанне пушчы з аховай важных для прыроды месц. Паводле спецыялістаў, у пушчы толькі 7 гектараў лясоў сапраўды натуральных, дзе не было ніякай людской гаспадаркі і 2 700 гектараў набліжаных да натуральных. Пропанаваў ён мяніць стары вясмідзесяцігадо-

вы бярозавы лес, які сам засяяў пасля Першай сусветнай вайны на тэрыторыях, дзе вялася цалкавітая высечка лесу, на больш вартасны. Спадар Пётр Зброжак пайнфармаваў, што ў Лясым прамацыйным комплексе можна будзе збіраць грыбы, ягады і іншыя плады лесу.

Радныя прынялі некалькі пастаноў, якія дастасавалі змены ў сярэдніх школах да асветных патрабаванняў. Чатырохгадовыя адукатыўныя ліцэі пераменены былі на трохгадовыя, а пяцігадовыя тэхнікумы на чатырохгадовыя.

Сярод спраў звязаных з аховай здароўя, якія закраналіся на сесіі, самым важным было галасаванне, у якім радныя падтрималі пропанову куплі ляпараскопа Комплексу аховы здароўя ў Гайнаўцы. Стараста Уладзімір Пятрочук прадставіў новыя пропановыя герба і сцяга, паколькі прынятыя раней аўтарскія распрацоўкі Збігнева Будзынскага не зацвердзілі Геральдычнае камісія пры Міністэрстве ўнутраных спраў і адміністрацыі. На пропанаваным праекце герба на жоўта-зялёным фоне віднеюць дзве хвоі, а паміж імі стаіць карычневага колеру зубр. На пропанаваным праекце сцяга павета знаходзіцца жоўтая і зялёная паласы, а на іх — герб павета без шчыта. Стараста пайнфармаваў, што новыя праекты герба і сцяга былі кансультаваныя з Геральдычнай камісіяй і на гэты раз ужо ў супрацоўніцтве з гэтай камісіяй будзе весціся дапрацоўка дэталяў. Пасля дыскусіі новыя праекты былі прыняты раднымі.

Аляксей МАРОЗ

Польскія шпіёны і шызафрэнікі

[1 ♂ працяг]

было акрэсліць, каму здраджвалі — Савецкаму Саюзу, Расіі, руска-праваслаўнай цывілізацыі?

Узнікла на пачатку 1992 г. Беларускае дэмакратычнае аб'яднанне некаторыя абвінавацілі нават ва ўдзельніцтве ў разбурэнні Савецкага Саюза, не ўспімінаючи пра маральную адказнасць за беспрацоўе і іншыя сацыяльна-эканамічныя няшчасці, якія з'явіліся пасля 1989 г. Беларускасці вельмі хутка су-працтвавілі праваслаўе. Хаця дзеячы новаствораных беларускіх арганізацый хадзілі ў царкву і ўсім было вядомае іх веравызнанне, зараз атрымалі да сваіх прозвішчаў шыльду баптыстаў, католікаў ці уніятаў. Адзін з праваслаўных актыўістаў, які ў прыватнасці быў атэістам і цалкам гэтага не скрываў, часта паўтараў студэнтам: „Парадачны права-

слайны чалавек можа быць нават беларусам, але павінен памятаць, што бацькаўшчынай для ўсіх нас з'яўляецца Расія. Усялякая беларускасць з антырасійскімі акцэнтамі гэта здрадніцкая дзеянасць у карысць лацінікай”. У маленькім беластоцкім запаведніку кружыла легенда пра ватыканскіх парашутыстаў, якія прыземліліся ў рэдакцыі „Нівы”, а адзін нават заняў месца перад мікрофонам Беластоцкага радыё і на беларускім мове баламуціў праваслаўныя люд.

Крык у абарону руска-праваслаўнай цывілізацыі падымалі заўсёды тады, калі ўзнікае нейкая новая беларуская ініцыятыва. Атрымліваецца шызафрэнічная інтэлектуальная канстататація выпіхаючая беларускасць з зоны праваслаўя. Беларускасць як катэгорыя аўтапномная ад расейшчыны ўспрымаецца як чужая інтрыга. Апошнім часам асблі-

ва гэта адчувалася тады, калі стваралася Радыё „Рацыя” ці Кафедра беларускай культуры.

З пропановай стварэння навуковай беларускай установы, найлепш інстытута, на Філіяле Варшаўскага ўніверсітэта ў Беластоку дзеячы маладога беларускага руху выступалі ад 1990 года. Кожны новы ўрад атрымліваў дзесяткі старонак дакументаў, у якіх даказвалася патрэбу арганізацыі такога інстытута ў Беластоку. Адны міністры ігнаравалі гэту пісаніну, другія адсыпалі да беластоцкіх універсітэцкіх улад. Гэтыя апошнія заўсёды знаходзілі шмат аргументаў не дазваляючых ім на якую-небудзь дзеянасць у гэтым напрамку. Звычайна не хацелі „Наши хлопцы” з прафесарскімі званнямі, якія працавалі на ўніверсітэце, таксама не хацелі нічога ведаць пра ніякія беларускія навуковыя установы. Калі ў 1997 г. уніклі магчымасць стварэння Кафедры беларускай культуры, сталі яны ненатуральна актыўнымі, даказваючы, што яна зусім не патрэбная, а нават шкодная для ўніверсітэта. Адзін адкрыта аргументаваў сваё адмоўнае стаўленне тым, што Ка-

федра стане цэнтрам адукатыўных адукацыйскіх кадраў, якія ў будучыні мелі б прышыгнуць Беларусь у НАТАўскую зону ўплыву. Прышываючы палітычную латку, „наши хлопцы” прабавалі даказаць, што на ўніверсітэце якая-небудзь беларуская актыўнасць можа закончыцца палітычнай авантурай. Яны, як людзі навукі, палітыкай не займаюцца, хіба што беручы непасрэдны ўдзел у парламенцкіх выбарах у якасці кандыдатаў у паслы ці сенатары.

Адзін з палякаў, які прыглядаўся няўдалай спробе стварэння ў гэтым годзе Інстытута беларусістыкі так патлумачыў прычыны нашых няўдач: „Калі палякі нешта арганізуюць, тады, таксама як у вас, з'яўляецца хмара сабатажнікай, якія перашкаджаюць як толькі могуць. Але калі яшчэ нехта звонку прабае нам мяшачыць, сабатажнікі далучаюцца да будаўнічых, каб не прыдбаци сабе маскі марыянеткі. Ваши сабатажнікі, заахвочаныя кімсьці звонку, кідаюцца разбураць з падвойнай энержыяй чым раней. Усё рабіце як калісь рабілі ваши таварышы ў Ваяводскім камітэце партыі”.

Яўген МІРАНОВІЧ

Вачыма паляка

Святкуйма!

Славянам, у тым ліку і палякам ды беларусам у Польшчы і ў Беларусі характэрна тое, што любяць святкаваць. Не хапае нам святай вынікаючых з традыцыі, абрацу, веры. Ахвотна імпартуем іх з іншых культур ці падключаемся да гэтак званых міжнародных дзён.

У апошні час у Паддяшскім ваяводстве рэхам адбіўся Міжнародны дзень багнаў. У Тыкоціне з гэтага нагоды адбылася фатографічна выстаўка, ну, і, вядома, „дзікае” жрацтва. Куды там па-трэбен голас скептыкаў, што няма чаго

святкаваць такі дзень, бо ж гэта ў са-праўднісці святкаванне ў гонар камарні ды кляшчоў, найбольшага багацця нашых багнаў і найбольшай пакуты туристаў наведваючых тутэйшы рэгіён.

Ужо ад пару гадоў нам не прыстоіць не святкаваць амерыканскіх Валянцінак. Сэрцайкі ў розным відзе ў той Дзень закаханых вырабляюцца масава, а самотныя хаваюцца па кутках, паплакваючы ў камізэльку, бо неяк падурному сядзець у кавярні, спаглядаючы на парожніе крэслы на супраць.

У апошнія дні паявілася новая святыя — трыццацігода здабыцца алімпійскага медаля лыжным скаком Войцехам Фартунам. Нават тэлевізійныя спартыўныя каментатары што і руш-

падкрэслівалі, што бронзавы медаль Адам Малыш здабыў дзень да гэтае славутае гадавіны.

Так вось, намножваюцца нам святы. Святкуючы кожны пол (Дзень бацькі, маткі, бабы, дзеда, жанчын, мужчын), прафесійныя групы (Дзень шахцёра, журналіста, гандляра), кожны паадзіночку (дзень нараджэння, імяніны і г.д.), дзень грамадства (Новы год, Каляды, Вялікдзень, беручы тут пад увагу грыгарыянскі і юльянскі календары). У Польшчы, чым горш са становішчам краіны, бюджетам дзяржавы, тым даўжэюць святочныя шматдзённыя ўік-энды, тым больш шумна святкуюцца ў школах і на прадпрыемствах новыя святы, не пазначаныя ў кален-

дары чырвоным лістком. Святкуюць нават хворыя і бяздомныя.

Меў, здаецца, добрыя інтэнцыі Лех Валэнса, калі хацеў з Польшчы ўчыніць другую Японію. Можа, сталі б мы ўсе больш працавітym? Да какога такая гаворка. Беспрацоўных у нас больш за 3 мільёны, і гэта мінімальная даныя, бо лік узрастает. Даўкі што рабіць, як не святкаваць, пляваць і камары — не толькі ў Дзень багнаў — лавіць. Без беспера-пиннага святкавання ў Польшчы толькі сэлку сабе ўчыніць! Ну даўкі вось: ігрышчаць!!! І няхай Малыш скача як можа найдалей. І тады, людкове, можа, хлеб з неба нам зваліцца, як калісці манная кашка...

Мацей ХАЛАДОУСКІ

У Варшаве чарговы юбілей

У кастрычніку мінулага года варшаўскае беларускае асяроддзе адзначыла 75-годдзе двух беларускіх творцаў: Дзмітрыя Шатыловіча — паэта, жыхара Варшавы і Васіля Петручук — працаіка і паэта з Беластока.

Яшчэ напэўна не ўсе забылі той сімпатычны вечар і мілую атмасферу, створаную гаспадаром Славянскага цэнтра Янкам Заброцкім і прысутнасцю блізкіх юбіляра Шатыловіча: жонкі Ніны і дачкі Ірэны. Значэння і рангу таму вечару надала прысутнасць прафесараў Васіля Белаказовіча і Яна Чыквіна.

Мінулі три месяцы і вось падышоў наступны юбілей. У студзені 2002 года Янку Жамойціну споўнілася 80 гадоў. Беларускае асяроддзе ў Польшчы ведае яго як журналіста, пісьменніка, літаратурнага крытыка і грамадскага дзеяча.

Вось з гэтай нагоды 25 студзеня 2002 года ў гасціным Славянскім цэнтры сабраліся шматлікія прыхільнікі юбіляра і важныя персоны.

Янка Жамойцін прыйшоў з жонкай Галінай — вельмі сімпатычнай асобай. Присутных было многа, як заўсёды на такіх мерапрыемствах. Але шмат асоб перажывала дылему: куды пайсці? На вечар з Жамойцінам, ці на сустрэчу з Сакратам Яновічам? Апошняя сустрэча адбывалася ў Варшаўскім універсітэце чамусыці таго самага дня і а той жа гадзіне! Сакрат Яновіч ненадта часта бывае ў Варшаве і шмат асоб хацела б з ім сустрэцца. Добра было б, каб у будучыні такія мерапрыемствы не супадалі.

Юбілейны вечар Янкі Жамойціна адбываўся пад патранатам праф. Яна Чыквіна — старшыні Беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа”, а вяла яго спадарыня Галіна Тварановіч, выкладчыца Беластоцкага ўніверсітэта, сама, зрешты, знакамітая паэтэса. Вечар удастоілі важныя асобы: пасол Рэспублікі

Беларусь Мікалай Крэчка і саветнік пасольства Мікола Пятровіч. Прысутнічалі таксама благачынны айцец Анатоль Шыдлоўскі — настаяцель царквы на варшаўскай Волі, дзе юбіляр шмат гадоў выконвае абавязкі царкоўнага старосты і спадарыня Ніна Баршчэўская — дырэктар Беларускай рэдакцыі Польскага радыё ў Варшаве. Заглянула і Лена Глагоўская з Гданьска.

Галіна Тварановіч прыпомніла прысутным багатае ў розныя цяжкія, а нават трагічныя здарэнні, жыццё юбіляра. Цытавала яна шмат фрагментаў з біографічнай аповесці „З перажытага” (гледзі „Лёс аднаго пакалення”, выд. Беласток 1996, або „Беларускія пісьменнікі Польшчы”, выд. Мінск 2000 г.). У той, надзвычай цікавай аповесці з жыцця Я. Жамойціні, чытач знойдзе дакументальны запіс лёсу беларусаў у міжваеннай II Рэчы Паспалітай, вярнуўшыхся з бежанства. У якіх цяжкіх умовах адбudoўвалі знішчаную дашчэнту гаспадарку, як намагаліся адкуваць сваіх дзяяцей. Асабліва цяжкія выпрабаванні перанесла пакаленне беларусаў народжаных у 20-я гады. Адчулі яны сітуацыю грамадзян другой катэгорыі. Нялёгка было быць беларусам і ў час савецкай і нямецкай акупацыі. А ў час страшэннага сталінскага тэрору пасля заканчэння II сусветнай вайны прызнавацца да беларускасці, гаварыць па-беларуску, было ўсёроўна, што выдаць на сябе прыгавор.

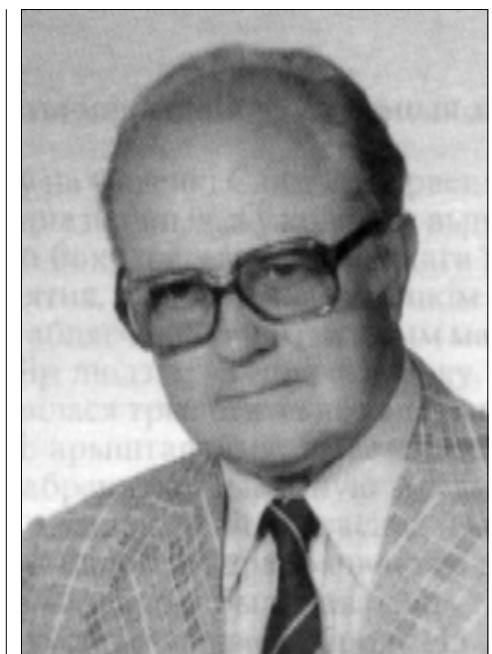
Жамойцін і многія іншыя маладыя беларусы з Лідчыны перанеслі ўсе формы савецкага здзеку за тое, што паднялі спробу ў час нямецкай акупацыі арганізацца беларускую моладзь дзеля захавання нацыянальной свядомасці. Як не здзекваліся над ім, чым не страшылі, ён заўсёды адказваў, што ён беларус, грамадзянін Польшчы. У савецкіх лагерах прабыў да 1956 г. У сваёй бі-

яграфічнай аповесці, у перадапошнім раздзеле „Вызваленне” піша: „У жніўні 1956 года камісія паклікала і мяне. Перагляд маіх судовых дакументаў і гутарка не працягвалася больш 15 хвілін. Галоўнай тэмай не былі мае «праступленні», але справа майго грамадзянства. Заўвагі членаў камісіі ў гутарцы са мною сведчылі, што яны запазналіся з маёй справай і маюць на яе свой погляд. На пытанне: „Кто вы по національности и какое ваше подданство?”, я адказаў: „Беларус, грамадзянін Польскай Народнай Рэспублікі”. — „Но вас же судили как гражданина БССР?”. Я пачвердзіў, але дадаў, што на гэта я не меў ніякага ўплыву. Пасля кароткай кансультацыі камісіі, яе старшыня аб'явіў рапшэнне: „Освободить со снятыем судимости и порожнения прав”. Звольнены „зэк” мог дастаць білет у любое месца СССР, але дазволу на выезд у Польшчу не давалі. Гэтага трэба было дамагацца ў Міністэрстве ўнутраных спраў Рэспублікі, куды заехаў. ... „Такім чынам здзейнілася тое, што яшчэ ў недалёкім прошлым было неверагодным і аб чым можна было толькі мараваць, як аб цудзе, які ўшчаслівіў бы чалавека” (цитат. „З перажытага”).

Я. Жамойцін вярнуўся ў Гродна. Пасля розных перыпетый з праціскай, першага студзеня (Новы год!) 1957 года прыехаў у Варшаву, дзе жыла ягоная сястра Людміла і чакаў яго маладетні сын.

Калі прызыямліўся у Варшаве, наладзіў сямейнае жыццё, пачаў працуваць, закончыў вышэйшую адукацыю, знайшоў час уключыцца ў беларускую плынню. Янку Жамойціну ведаюць найстарэйшыя дзеячы БГКТ у Варшаве. Таму ў гэты вечар прысутнічалі Ю. Бусловіч, Хведар і Любі Галёнкі, Ліда і Міхал Занчэўскі і многа іншых асоб малодшага пакалення.

Жамойцін унёс немалы ўклад у культурна-грамадскае жыццё беларускай меншасці ў Польшчы як дзеяч, публіцист, творца і літаратурны крытык.

Які Ён чалавек — выясняць чытачу апошняя радкі з ягонай аповесці: „Сумняваюся (...), ці ў якога-колечы былога «зэк» не асталіся ў падсвядомасці тыя кашмары, якія непакояць яго ў снах усё жыццё. Гэта, на жаль, толькі частка паслядунасцей перажытага маім пакаленнем моладзі. Мушу, аднак, з цэлай упэўненасцю заявіць, што ніколі не непакоіла мяне пачуццё раскаяння ці жаль з прычыны перажытага. Наадварот, калі паяўляеца сумненне, то перад усім у тым сэнсе, ці дастаткова сумленна выполніцца прынятая на сябе грамадскія, хай сабе не так ужо і вялікія, абавязкі. Ці сума дзеяння і лёсаў маладых людзей майго пакалення ўздзейнічала ці ўздзейнічае на лёс Народа і Бацькаўшчыны? Ці наогул гісторыя наша, так шчодра фальшаваная іншымі, захоча заняцца тою проблемай?”.

Гэта і ёсьць увесь Янка Жамойцін.

Юбіляр прымаў віншаванні ад пасла М. Крэчкі, а. А. Шыдлоўскага і іншых асоб. Пасля афіцыйнай праграмы, як гэта ёсьць у звычай славян, было чырвонае віно, гарбата, салодкасці і доўгія размовы.

Алена Анішэўская

Самы лепшы ў ваяводстве

Агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім заняў восьмае месца ў краіне і першае ў Падляшскім ваяводстве ў Агульнапольскім рэйтынгу сярэдніх школ у 2002 годзе, арганізаваным штomesiečnікам „Перспективы” і дзённікам „Жэчпастапліт”. У рэйтынгу ацэньваліся поспехі вучняў у цэнтральных элімінацыях предметных алімпіяд. У 2000/2001 навучальнym годзе ў шасці алімпіядах сем бельскіх белліцэістай сталі лаўрэатамі, а дзесяць — фіналістамі і хапіла гэтых поспехаў, каб Бельскі белліцэй стаў самым лепшым у Падляшскім ваяводстве. У агульнапольскім спаборніцтве апярэдзіў ён усе найлепшыя варшаўскія ліцэі.

— Рээпн на поспех — гэта моцная ангажаванасць вучняў і настаўнікаў у працу і зацікаўленне ведамі. Вучні, якія рыхтаваліся да алімпіяд, рабілі намнога больш чым патрабуюць школьнага праGRAMы. Важны вопыт настаўнікаў, якія дапамагалі ім, падсювалі адпаведную літаратуру і вучылі, на якія веды звяртаць асаблівую ўвагу. Аднак самае важнае — гэта ахвота да працы сярод настаўнікаў і вучняў, — кажа дырэктар Бельскага белліцэя Зінаіда Навіцкая. — Для наших ліцэістай амежаваны доступ да многіх матэрыялаў і кніжак. Вучні з вялікіх градоў маюць большы доступ да ўніверсітэцкіх і іншых бібліятэк, хаты апошнім часам дапамагае доступ да Інтэрнэту.

— Хаця па тыдні ў школу перад раённым і цэнтральнымі элімінацыямі мы не хадзілі, то цяжка было рыхтавацца, бо, напрыклад, я паўтарала матэрыял з трэцяга класа і вучылася таго, што будзе ў чацвёртым. Аднак варта было вучыцца, бо ўжо не будзем здаваць экзаменаў на атэстат сталасці па беларускай мове і прымуць нас на некаторыя спецыяльнасці ў вышэйшыя навучальныя ўстановы, — гаворыць фіналістка алімпіяды беларускай мовы Анна Паўлючук.

Вучні з Бельскага белліцэя невыпадкова занялі высокое месца ў рэйтынгу. У предметных алімпіядах прымаюць яны ўдзел з 1977 года і за гэты час 227 белліцэістай сталі фіналістамі цэнтральных элімінацый, а 52 — лаўрэатамі. У 1999 годзе Бельскі белліцэй у гэтым самым рэйтынгу заняў яшчэ вышэйшае чым сёлета, бо сёмае месца, у 2000 годзе — дваццаць другое месца, а ў мінульым годзе — дваццаць трэцяе. Найбольш на добрае месца школы ў рэйтынгу запрацоўваюць вучні, якія дабіваюцца поспехаў на алімпіядзе беларускай мовы, бо па колькасці іх штогод найбольш. У мінульым школьным годзе лаўрэатамі па беларускай мове сталі Анна Дзюбанос, Мажэна Яканюк, Анэта Цібік, Ян Грайко і Моніка Калішэвіч, а фіналістамі — Магдаліна Якуц, Анна Паўлючук, Моніка Адынец, Крыстына Трэска, Іаанна Паўлючук і Аг-

Дырэктор Зінаіда Навіцкая і пераможцы мінулагодніх алімпіяд: Анна Паўлючук, Яўгенія Маёрава, Крыстына Трэска і Моніка Адынец.

нешка Іванчук. Да алімпіяды беларускай мовы вучняў рыхтавалі Зінаіда Дэміянюк, Анна Бжазоўская і Яўгенія Таранта, да алімпіяды рускай мовы фіналістай — Эдзіту Ткачук і Яўгенію Маёраву — падрыхтавала настаўніца Яўгенія Апалінскую, а да бялагічнай алімпіяды фіналістку Караліну Іваноўскую падрыхтавала настаўніца Ніна Суліма. У алімпіядзе ведаў аб Польшчы і сучасным свеце лаўрэатам стала Наталля Прывозівіч, у алімпіядзе ведаў аб правах чалавека лаўрэатам стаў Павел Саковіч, а ў алімпіядзе ведаў аб Еўрасаюзе фіналістам стаў Пётр Іванюк. Да трох апошніх алімпіяд вучняў рыхтаваў настаўнік Уладзімір Вавульскі.

— У нашай школе тыя настаўнікі, у якіх ёсьць дасягненні ў працы з алімпійцамі, амаль кожны год атрымліваюць узнагароды дырэктара і для іх выступаем за прыдзяленне узнагароды куратора і міністра адукацыі. У гэтым навучальнym годзе настаўнік Уладзімір Вавульскі, якога вучні дабіліся поспехаў у трох алімпіядах, атрымаў узнагароду міністра адукацыі. Канешне, праз чатыры-пяць гадоў узнагароды дырэктара за свою працу атрымліваюць і іншыя настаўнікі, у якіх няма поспехаў у алімпіядах, — інфармуе дырэктар Зінаіда Навіцкая.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Зорка

старонка для дзяцей

Верабей і кот

(латышская казка)

Дамовіліся голуб з вераб'ем піва варыць.

Зварылі яны піва — пеністае, густое. Пачалі піць. Выпілі адзін кубак, выпілі і другі. Голуб кажа: „Паганна будзе! Паганна будзе!” А верабей: „Нічога! Нічога! Нічога!” Выпілі і трэці. Голуб кажа: „Паганна будзе! Паганна будзе!” А верабей зноў: „Нічога! Нічога!” Ну, голуб большы, яму і сапраўды нічога. А верабей захмляеў і паваліўся на траву. Узляцеў голуб на галінку і кажа:

— Паганна будзе! Паганна будзе! А верабей усё сваё:

— Нічога! Нічога! Нічога!

Тут, адкуль не вазьміся, выскачыў кот і ўчастеўся ў вераб'я. Бачыць голуб, што і сапраўды вераб'ю канец прыходзіць, зноў крычыць:

— Паганна будзе! Паганна будзе!

Кот задумайся чаму яму кепска будзе? Тут і верабей апамятаўся і кажа кату:

— Як жа ты — з такой шляхетнай сям'ї — без солі есці будзеш?

Кот выпускціў вераб'я і пабег па соль. У вераб'я ўвесь хмель з галавы выйшаў. Узляцеў ён на плот і зноў за сваю песеньку:

Смачна ў беларускім садку.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

* * *

— Нічога, нічога! Нічога, нічога! Так і выратаваўся верабей ад каты.

Голуб з вераб'ем і да гэтага часу сябруюць. Голуб усё трывожыца за сябра і мармыча часта: „Паганна будзе! Паганна будзе!” А храбры верабей паўтарае сваё: „Нічога, нічога! Нічога, нічога!”

„Залаты скарб”

У час зімніх канікул

Калі будзеши сам

У хаце

Успомні — чула

Тое што было

А калі

Убачыши

Белы снег

Падаючи з неба

Успомні

Шчасця хвіліны

Марта Купчук,

III „в” кл. Гімназіі ў Нарве

Міра ЛУКША

Пластилінікі

Паўліне Герасімюк

У спрытных пальчыках Паўліны Коціца валік пластиліна.

Мякенікі валік, пасля галушка.

Што гэта будзе? Можса, птушка?

Галоўка вочкамі ўжо спаглядае.

Выраслі крыльцы! Даі, палятаю!

Ды не, на ножкі ставіць Паўліна

Птушку ў радзе сям' птушынай.

А там — вавёрка, слонік,

жырафка...

Цуда-стварэння — поўная шафка!

Тут — чалавечкі. У адзенні яркім Стаяць прынцэса, цыган, кухарка, Араты з плугам, марак, даярка З кароўкай разам (завеца — Дарка!)...

У кожнага — імя або мянушка:

У чалавека, жывёлы, птушкі...

З цёплай далонькі панны Паўліны

З душой выходзяць

непластилінавай.

Ігар СІДАРУК

Скорагаворка-блытаніна

Лора на лаве

Сядзела і лоўка

Так гаварыла

Скорагаворку:

„Скорагаворка

На лаве сядзела,

Лоўка на Лору

З лавы глядзела.

Ускочыла з лавы

І ўсёлася лоўка

Проста на Лору

Скорагаворка!”

Польска-беларуская крыжаванка № 8

Запоўніце клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклееным контрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Wiązanka	Zryw	Prace	Łomot	▼	Lekarz	X
►	▼	▼	▼			Klasa
Wzrok	►					▼
Dama					X	
Rycerz		►			X	
					X	
Szach ...	►				As	►

Адказ на крыжаванку № 4: Этап, вясёлка, расінка, склон, Об, хваля. Мір, яр, сасна, плёск, лілея, акно, акно, Ян.

Узнагароды — запісныя кніжкі — выйгравілі: Марта Кузыка, Юстына Аўласюк і Наталля Ялоза з Махнатага, Ева Калбасюк з Дубіч-Царкоўных, Аня Нікалаюк і Аня Бурак з Бельска-Падляшскага.

Хто хоча 250 000 злотых?

Нарва — мясцовасць, куды людзі даволі часта прыязджаюць на адпачынак. Таму трэба дбаць пра тое, каб тут было чыста. Добрай нагодай, каб добраўпарадкаваць Нарву была акцыя сартавання адпадаў. У ёй удзельнічае моладзь і дарослыя. Прыймаюць не толькі вучні, але таксама працаўнікі Нарваўскага асяродка культуры. Нават войт гміны, Якуб Садоўскі, сваёй працай заахвочваў жыхароў мястэчка, каб удзельнічалі ў гэтай акцыі. Ён сам вельмі любіць чыс-

ціню. Хаця вялікае прыбіранне працягвалася толькі некалькі дзён, людзі ў Нарве ўпэўнены, што гэта не канец. Калі гаворым аб карысцях з акцыі ачышчання, варта ўспомніць, што Нарваўская гміна заваявала другое месца ў ваяводстве ў конкурссе па сартаванні смецця. Узнагародай былі гроши — 250 000 злотых. Цяпер Нарва чистая, а і гроши спатрэбіца!

Оля БАГУЦКАЯ
і Рэната ХАРЫТАНЮК
(„Томкавы дзеткі”)

Невядома, што спатрэбіца

Апошнім часам я заўважыла ў сваёй школе найкую неахвоту для вывучання беларускай мовы. У нашай гімназіі на 200 вучняў толькі 20 вывучае беларускую мову. Здзіўляе мяне таксама тое, што амаль палова з тых, якія ходзяць на беларускую мову, робіць гэта неахвотна — пад націскам бацькоў. Чаму так дзесьца? Думаю, што прычыны могуць быць дзве: або яны не адчуваюць сябе беларусамі, або лічаць белару-

скую мову непатрэбнай, нуднай, або цяжкай для вывучання. На мой погляд, беларуская мова няцяжкая. У ёй многа супольнага з польскаю мовай. Цяпер, у XXI стагоддзі, невядома, што можа чалавеку спатрэбіца праз пяць ці дзесяць гадоў. Таму заахвочваю ўсіх вывучаць беларускую мову. Ведаю гэта па сабе.

Юстына Вышкоўская,
II „ц” кл. Гімназіі ў Аўгустове
(„Моц Нарвы”)

Фрагмент уцалелай паліхроміі з біблейнымі сюжэтамі.

Вучні VI класа з настаўніцай Яўгеніяй Тхарэўскай перад сінагогай.

Шасцікласнікі ў сінагозе

Арлянская сінагога — пабудаваная ў XVII або XVIII стагоддзі — найбольшы турыстычны атракцыён у ваколіцы. Наведалі яе таксама вучні мясцовай школы. Нядайна, калі летам 2001 года, дзякуючы датацыі (8 000 злотых) Фонду вечнай памяці з Варшавы, зашклілі вокны ў ёй, нешматлікім удаецца заглянуць унутр. У канцы 2001 года сінагогу пазнавалі шасцікласнікі з настаўніцай Яўгеніяй Тхарэўскай. Па будынку вадзіў школьнікаў работнік Управы гміны Ілья Мартыновіч. Апошнім часам унутры сінагогі гмінныя ўлады зрабілі склад канализацыйных труб і крэсел.

Сінагога ў Орлі — адзін з самых выдатных прыкладаў сакральнай архітэктуры яўрэй не толькі на Падляшшы, але і ў Польшчы. Бажніца некалькі разоў перабудоўвалася і разбудоўвалася. Пры Вялікай сінагозе — будучай галоўнай і найважнейшай у яўрэйскай гміне, знаходзіліся дзве драўляныя бажніцы, якія згарэлі датла ў вялікім пажары Орлі 18 мая 1938 года. Пацярпела таксама мураваная сінагога. Аднак бедная

арлянская яўрэйская гміна здолела яе адбудаваць на працягу года. Пасля ваеных знішчэнняў не ўдалося яе адрамантаваць на працягу астатніх 55 гадоў. У 1990-х гадах гэты імпазантны і знішчаны помнік дзякуючы сродкам ваяводскага рэстаратора помнікаў і Ваяводскага фонду культуры ўдалося пакрыць новым дахам і адрамантаваць фасад. Пасля незакончанага рамонту сцены заатакавала вільгаць, здабычай злачынцаў сталі медныя водасцёкавыя трубы, а сцякаючая па сценах вада разбурае тынкі. Помнік нулявога класа без дбайнага гаспадара пападзе ў руіну. Пакуль што яўрэйская гміна не спяшаецца пераняць гэты будынак на сваю ўласнасць і бытая сінагога належыць цяпер казне.

Дзеці зацікавіліся архітектурнымі помнікамі, а хлапчукі заглядалі на віднікі. Помнік нулявога класа без дбайнага гаспадара пападзе ў руіну. Пакуль што яўрэйская гміна не спяшаецца пераняць гэты будынак на сваю ўласнасць і бытая сінагога належыць цяпер казне.

Арлянская сінагога да вайны меала цудоўнае ўнутранае ўбранне, перад усім Арон Га-Кодэш (шафу, дзе хаваецца пергаментная Біблія). Да сёння ўнутры сінагогі на акалельных тынках захаваліся на сценах і кало-

нах малыя і вялікія фрагменты шматлікіх архітэктурных дэталяў і сімвалу: ільвоў, арлоў, левіяфана і іншых біблейскіх звязоў і раслінных арнаментаў. Яны ўпрыгожвалі, між іншым, Арон Га-Кодэш, які лічыўся найпрыгажэйшым сярод мураваных бажніц Беласточчыны.

Хаця зімовы, халодны дзень не спрыяў вывучэнню старых муроў, усім дзецям дапісваў гумар. А чаму? Таму, што ў Орлі ўрокі беларускай мовы з настаўніцай Яўгеніяй Тхарэўскай заўсёды цікавыя, атракцыўныя...

У VI класе беларускую мову вывучае 15 асоб, у тым 9 дзячынанак. Паводле настаўніцы, сярод вучняў найбольш актыўныя —

Паўліна Ляўчук, Анэта Шыманюк, Наталля Жураўль і Марк Лемеш. Ды і астатнія таксама стараюцца.

Тэкст і фота Міхала Мінцэвіча

Унутры сінагогі — склад канализацыйных труб.

* * *

*Агата Капейчык
Сціплая дзячына,
Нізкая бландзіна.
Добра вучыцца,
Хлопцаў любіць,
Ім добра жадае,
І прыгожа спявае.*

*У шашкі іграе,
Усім памагае.
Першы раз сюды прыязджасе —
І ўсіх нас кахае —
Мы гэта ведаем, цэнім
Разам працуем і летуценім.*

Анна МАНЦЮК

Сяброўства

Юстына Патэюк — вучаніца III класа Гімназіі. Жыве і вучыцца ў Гайнаўцы. Калі я ўпершыню сустрэлася з ёю, яна паказалася мне напышлівай. Яна крыху фарсіла. Апрача таго ў маім уяўленні — яна фантастка. Калі мы з Юстынай пазнаёміліся бліжэй, я зразумела, як памылялася. Я адкрыла яе другое аблічча. Гэта дзячына з вялікім па-

чуццем гумару. Яна ўмее гатаваць і пачыніць, пазнаваць свет. Любіць плаваць, спяваць, іграць на піяніна, фатографаваць. Яе ідэал хлопца — смелы і разумны рамантык, які не ніжэйши* за яе. Спатканне з Юстынай яшчэ больш пераканала мяне ў тым, што першы погляд часта бывае памылковым.

Анна ІВАНЮК,
Гімназія ў Нарве („Нарвавік“)

* Кандыдатура нашага рэдактара адпадае.

Утульна, як дома

Размова з Янам ХІЛІМАНЮКОМ — гаспадаром гасцініцы „Пад акацыяй“.

— Хто пабудаваў гасцініцу ў Нарве?

— Гэты будынак належыць раней Дзяржавнаму машыннаму асяродку (ПОМ). Быў ён здадзены ў карыстанне ў 1974 годзе працаўнікам тадышняга ПОМу.

— Чаму завецца ён „Заезд под акацыяй“?

— Таму, што будынак гэты не спаўняе ролі гатэля. Няма тут рэстарана, бара, але затое ёсьць кухня, у якой, пэўна, добра спраўляюцца з падрыхтоўкай снедання ды вячэрны. Не мог ён называцца „Гатэль под акацыяй“, значыць, мы рашылі называць яго заездам.

— Панарама за акном не надта цікавая?

— Я меў бы ахвоту гэта змяніць, але не ўдасца перанесці блёкаў.

— Ці пабывалі ў вас славутыя людзі?

— Жылі тут у нас спартсмены, члены царкоўнага хору. Пабываюць таксама людзі з іншых краін.

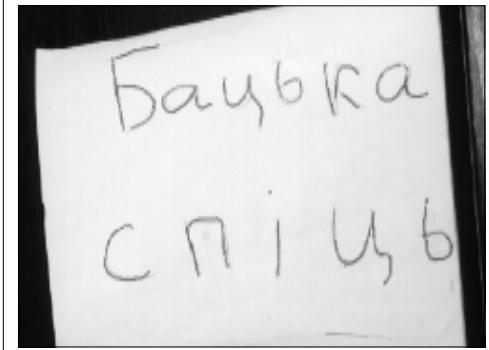
**— Як вам удаецца ўтрымліваць та-
кую чысціню і прыгажосць?**

— Стараемся, каб усё было ў добрым стане. Хочам, каб нашы гості адчувалі сябе як у сямейным ачагу, каб было ім утульна, як дома.

— Дзякуем за размову.

— Я таксама дзякую.

Гутарылі Ася Стоцкая
і Аня МАНЦЮК („Нарвавік“)

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Славамір Кулік сядраў сваіх фатаграфій.

Сядраў фатаграфій

У Педагагічнай бібліятэцы ў Гайнайуцца з 24 студзеня г.г. працуе фотавыстаўка праца Славаміра Куліка, настаўніка прыроды Падставовай школы ў Дубічах-Царкоўных, якога здымкі і артыкулы публіковаліся ў нашым тыднёвіку.

На фатаграфіях можна ўбачыць краявіды Гайнайушчыны і Бельшчыны, флору з-над ракі Арлянкі і раслінныя дэталі фатаграфаваныя ў розныя поры года. На здымках адлюстраваны цэрквы са Старога Корніна, Кляшчэляй, Вэрстока і Шчытоў-Дзенцялова, вятракі з Карыціскаў і Грабаўца каля Бельска, старыя хаты, прыдарожныя крыжы і дэталі старых помнікаў. З ліку амаль пяцідзесяці фатаграфій вылучаецца здымак з вясковай фурманкай, за які аўтар атрымаў узнагароду Тэлебачання Беласток у конкурссе арга-

нізаваным супольна з „Газетай выбарчай”. На сфатаграфаваным возе замацаваны кузай машины „Сырэна”, у які гаспадар хаваецца ад ветру і дажджуедучы ў поле.

— Каб зрабіць цікавыя фатаграфіі, трэба знайсці такія ж аб'екты і дачакацца добрага святла. Пастаянна важу з сабою ў машыне фатаапарат. Непаўторныя аб'екты фатаграфаю з розных бакоў па некалькі разоў і выбіраю найлепшыя здымкі, — прызнаецца Славамір Кулік. — Маёй марай было б фатаграфаваць людзей розных професій, але людзі неахвотныя на фатаграфаванне зблізу. Каб рабіць здымкі здалёк, трэба мець адпаведныя тэлеаб'ектывы, але яны зараз вельмі дарагі.

Аляксей Мароз
Фота аўтара

„Аннус” кінуўся за мора

І выйшаў накладам Асацыяцыі „Villa Sokrates” у Крынках чарговы нумар часопіса *Annus Albaruthenicus* (Год беларускі). У гэты раз трактуе ён пра беларускую літаратуру па-англійску, французску, нямецку і, урэшце, па-шведску ды публікованы ў ім пераклады заходнеўрапейскай літаратуры на беларускую мову.

Ёсць, вось, Аўгуст Стрындберг (тут — з апавяданнем „Джубал Бязвольны”) у перакладзе Валерыя Буйвала (узыў ён на транслятарскі варштат і італьянца Джавані Вэргу) ці фрагменты з „Кнігі пра ма-наскае жыццё” Райнера Марыі Рильке ў перакладзе беларускага германіста Ва-сяля Сёмухі. Ёсць таксама вершы Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Петrusya Броўкі, Максіма Танка ў перакладзе на нямецкую мову Фердынандам Нойрайтэрам. Штандарная вершы класікаў беларускай літаратуры нічога не страцілі са свае паэтыкі і гучання. Што больш, некаторыя, як „Мой родны край” Якуба Коласа ў нейкім тэлевізійным турніры мог бы малаазнамленаму ўдзельніку прынесці немалы клопат. Без прозвішча аўтара, у германскай версіі гучання тэльня вершы як дзеяццяцівечная паэзія з-над Рэйна.

У *“Annus Albaruthenicus”* апублікована таксама некалькі знакамітых аналітычных тэкстаў, сярод іх Алеся Чобата, прысвечаны расійскаму стэрэатыпу ў жыцці і беларускай літаратуры, ці люблінскага сацыёлага Рышарда Радзіка пра пачуццё прыніжанасці беларусаў у адносінах да палякаў і расіян. Над тэкстамі такога тыпу ўзвышаецца (даслоўна, пачынаючы нумар часопіса) маніфест беларускага дзеяча культуры з Беларусі Геральда Асвяцінскага

га. Не забракла таксама раздумаў аматараў беларушчыны з Брытанскага Карадэўства: оксфордца Майлса Флемінга і Арнольда Макмілена. Ад пачатку (ад трох ужо нумароў) *“Annus Albaruthenicus”* выпаўняе незвычайна важную ролю: здаецца, гэта адзіны часопіс, які займаецца выключна „экспартаваннем беларускай літаратуры” і „імпартаваннем” заходнеўрапейской ды прысвечанай ёй літаратурнай крытыкі, адкідаючыя якія-небудзь межы аднолькава як географічныя, так і вызначаныя прадоннямі гістарычнай натуры.

Апошні нумар „Аннуса” пашыраецца на аднолькава нязведенны — прынамсі для палякаў — аштар єўрапейскай культуры, як гэты, беларускі: на шведскі, больш казучы — скандынаўскі. Частка нумара аўміркоўвае шведскі стэрэатып у беларускай літаратуре (гісторык і філософ са Стакгольмскага ўніверсітэта Андрэй Катлярчук), усвойванне шведскай літаратуры на Беларусі (пісьменнік Лявон Баршчэўскі) і культурныя шведска-беларускія контакты (пісьменнік і мастак са Стакгольма Дэмітры Плакс).

У транслятарскай частцы публікованы вершы сучаснага шведскага паэта Томаса Транстромера і згаданы ўжо „Джубал Бязвольны” Стрындберга. Апынулася тут таксама апавяданне Юхана Боргеня „Нумэрманы”, ужо класіка нарвежскай літаратуры. Усе скандынаўскія творы перакладаў на беларускую мову Лявон Баршчэўскі.

Ад першага нумара над цэласцю часопіса пільна лунае дух ягонага рэдактара Сакрата Яновіча. I, як можна меркаваць, пры яго ўдзеле чарговы нумар *“Annus Albaruthenicus”*, так сказаць, „кінуўся за мора”.

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Мастакі пасярод Беластока

Па рынку Касцюшкі ў Беластоку, у пасажы, дзе галерэя са старымі мастацкімі вырабамі, кнігарня „Акцэнт”, паміж дзвім, раней брыдка паходчымі брамамі, ёсць кавярня „Маршанд”. З другіх дзвірэй і знутра кавярні — уваход у бясплатную галерэю. Кавярню арандуюць мастакі, з яе дзейнасці адводзіцца нейкі адсотак на дзейнасць Саюза польскіх мастакоў, на Падляшскі аддзел. Кожны наведвальнік кавярні такім чынам хоць грошыкам фінансуе дзейнасць адноўленага саюза. Раней уласнасцю аддзела была галерэя „Арсенал”, дзе было і було, ды там, як кажа прэзас, родам з Ломжы, Мечыслаў Мазур, цяпер спрабуюць паказваць „вялікае мастацтва”, якое, мабыць, і не ў смак, і не дзеля разумення звычайнага гледача ці пакупніка мастацкіх вырабаў. А маршандская галерэя арганізуе цыклічныя выстаўкі, таксама і індывидуальныя, і колектыўныя; некаторыя з іх зашумелі вядомасцю, як „Белы салон”. Хто хоча выстаўляцца ў гэтым, усё ж, сціплым месцы, той з мастакоў дае свае карціны. Вось на апошнія выстаўцы, калектыўнай, падсумоўваючай леташнія дасягненні — „Пейзаж Падляшша” — паказалі свае карціны 18 мастакоў, моцна звязаных з рэгіёнам, м.інш. Стэфан Рыбі, Мікола Валкавыцкі, Ірэна Кышевінскай, Юзаф Здзех, Вікторыя Талочка-Тур, Браніслава Мытнік. Чытчам „Нівы”, напэўна, памятаеца спадар Рыбі, якога рыска 16 гадоў надавала нашаму тыднёвіку свой адметны знак (памятаеце? — „Толькі скнара і ляніўы не выпісвае „Нівы”»).

У закутках „Маршанда” дзейнічае і було аддзела Саюза польскіх мастакоў. Старшыня з Ломжы, сам вітра-жыст, час ад часу бывае ў Беластоку.

— Маеце перад сабою працы можа не авангардысція, але, кажу гэта як творца, кожную з іх меў бы я ахвоту мець у сябе дома, — паказвае карціны М. Мазур. — Мелі мы тут у апошні час 7 індывидуальных выставак, а з калектыўных — тэматычныя, м.інш. „Сакральнае мастацтва”. Авангард пакідаем Шэўчыкавай („Арсенал” — М. Л.), бо ў яе ёсць грошы на *wyghipianie sie*. У нас ёсць варштат і свой погляд на справу. Трэба думаць і пра творцу, і таго, хто мае гэта ўспрыніць. Штучны авангард нагадвае ліст дзіцяці да Бога: „Пане Божа, я б хацеў штосьці выдумаць, ды не ведаю што!” Усё ж, творца будзе заўжды шукаць адказу, пакуль існаваць будзе мастацтва. А мы ў саюзе маем такіх аўтараў, якіх не можам саромеца. Калі б мы мелі эксперыментальныя студыі, і грошы на гэта, то б, пэўна, Белавежскі пленэр быў б той філасофіяй мастацтва... На жаль, рэча-

існасць такая, што не маем магчымасці ствараць адно Вялікае Мастацтва...

Выстаўка „Белы салон” (ідэя Альбіна Сакалоўскага) трэх гады таму вандравала праз Ломжу ў Сувалкі. Ёсць сігналы, што хочуць яе ва ўсёй Польшчы. Дэмагратычна ацэнівалі працу сваіх калег мастакі, атрымлівалі ўзнагароды маршалка, прэзідэнта Беластока і Сувалкаў. Саюз, як асацыяцыя, утрымліваеца з уласных складчын і датацый, не мае прыбылку з гаспадарчай дзейнасці. З таго скромнага бюджету, якожа прэзас, робіцца такая дзейнасць, за якую няма чаго саромеца: 12 выставак у год у „Маршандзе”, пленэры, канферэнцыі, біенале — як на такую малую акругу (80-100 членоў саюза), адну з найменшых у краіне, асяродак беластоцкі вельмі актыўны, і з ім ліцаца.

І ёсць нейкія контакты з Беларуссю? З беларускімі мастакамі?

— Pra kontaktы ўсё думаем. Стараліся. Белавежскі пленэр быў такім контактам. У час, калі дзяржава была зацікаўлена канктактамі, зацікаўлена была таксама ваяводская управа, і ў той мікропалітыцы мы ўтрымлівалі сцілья канктакты з Літвой, Латвіяй, Украінай, Расіяй, Беларуссю. Але ўсё гэта адбывалася на нашы сродкі (гавару пра 80-90 гады, калі рэактывалісь быў наш саюз). Ды не было канктакту ў другі бок, бо яны не мелі магчымасцей. І дажыліся — нас таксама на гэта „nie stać”. Апошні Белавежскі пленэр (дай Божа, каб не апошні!), трыццаць пяты, які закончыўся ў верасні м.г., сабраў 10 асоб, і то толькі з нашае акругі. Не можам страціць „Белавежы”! Мабыць, будзем арганізаваць „рухомыя” пленэры... А „Белавежа” гэта цудоўны магніт, які прыцягвае выдатных мастакоў з усяго свету.

Ёсць цэнтр горада Беластока. У адной былой браме — галерэя на снежных сценах. У другой папахвае. Можна парадацца.

Міра Лукша

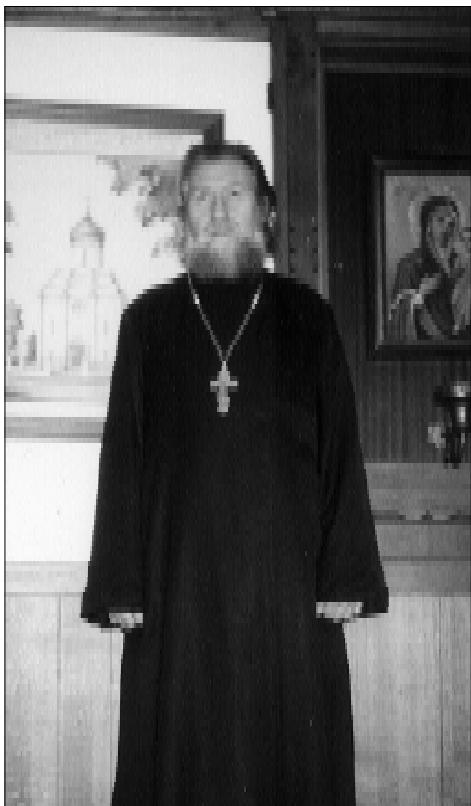
Новае ў Тамары

Пачатак новага года прынёс нашай супольнай з чытчамі знаёмай мастачкы Тамары Тарасевіч новую ўдачу. Прывінім: жыве і працуе яна ў Чыка-га. Пасля серыі высокіх ацэненых выставак, была прынята ў саюз мастакоў

штата Ілінойс. Цяпер яе прынялі ў найбольшы саюз мастакоў ЗША *Oil Painters of America*.

Наша суродзічка працуе над новай генерацыяй карцін. Жадае ёй новых удач. (вв)

Царква ў БруSELі

1950 года адбылося пасвячэнне храма. З самага пачатку людзі прыхільна ставіліся да праекта пабудовы царквы як помніка ў гонар апошняга цара. Яны ах-

прыцягваюць стэлы на сценах з прозвішчамі замучаных у час рэвалюцыі епіскапаў і генералаў. У адной са сцен царквы замуравана каробка з пальцам аднаго з членуў царскай сям'і. На жаль, ніхто не ведае гэтага месца.

Сёння царква жыве звычайнім жыццём. Настаяцелем храма з'яўляецца ай-

Храм-помнік св. Іава Шматпакутнага ў БруSELі пачалі будаваць у 1936 г. З ініцыятывай пабудовы выступілі дзеци і ўнукі людзей, якія служылі ў царскай арміі і змагаліся супраць камуністаў. Гэты помнік паставлены царскай сям'і і ўсім забітым бальшавікамі. Гроши на пабудову царквы прысыпаліся з усяго свету і дзякуючы гэтаму 1 кастрычніка

вотна прыносілі памяткі па царскай сям'і. І так цяпер у храме знаходзіцца крэсла Мікалая II, якое пацярпела ў страшны час рэвалюцыі. Сведчыць аб гэтым дзірка ад кулі, выстрэленай рэвалюцынерам. Захавалася таксама Біблія імператрыцы з яе аўтографам і плашч цара. Але гэта не адны памяткі, якія знаходзяцца ў храме. Увагу наведвальнікаў

цец Мікалаі Сямёнаў (на здымку), з якім я мела прыемнасць размаўляць. Ён прыцягвае вернікаў дабрынёй і шчырасцю і можа дзякуючы гэтаму так мно- га людзей прыходзіць кожную нядзелю ў храм. Як сказаў мне айцец Мікалаі, яго прыходжане, гэта перад усім нашчадкі другой хвалі эміграцыі. Нямала сярод прыходжан палякаў, беларусаў

і белыяйцаў. Царква адчынена для ўсіх. Усе святы адзначаюцца паводле старога стылю. Апрача ахвяраванняў вернікаў царква атрымоўвае дапамогу міністру фінансаў Бельгіі. Айцец Мікалаі некалькі разоў прафытуе на Падляшскай зямлі і наведаў Святую Гару Грабарку. Ён меў нагоду сустэрэнца з мітропалітам Савам і епіскапамі нашай Царквы. Я спадзяюся, што гэта не апошні яго візіт у Польшчу. Усіх, хто калісьці будзе прафытуаць у БруSELі, заахвочваю наведаць храм-помнік св. Іава Шматпакутнага. Вы будзеце там прыняты вельмі щепла і шчыра.

Іаанна Якубовіч

Хочаш быць шчаслівым — будзь ім!

Даніла Казачук — вылез з-пад трактара

Той дзень Даніла запамятаў, бадай, назаўсёды. Быў аўторак, 5 чэрвеня 2001 года, якраз перад сесіяй.

Выпадак здарыўся ў Старым Яжэве, што ў троцціці кілометрах ад Беластоцка. Ў напрамку Варшавы, на дзядзькаўым хутары. З гэтай вёскі паходзіць маці Данілы, але бацька яго вывождзіцца з праваслаўнай вёскі Нурчык, якая ляжыць каля вёскі Нурец, на Сямятыччыне. У гэтай маленькай вёсачцы, дзе засталося, як кажа Даніла, мо дзесяць хат, да сёння жывуць беларускія продкі Данілы: баба Марыя ды дзед Павел.

З хутара ля Старога Яжэва Данілаў дзядзька пазваніў, што патрэбна дапамога. Да экзаменаў у Беластоцкай палітэхніцы, дзе хлопец штудзіраваў ужо другі год маркетынг і ўпраўленне, заставалася яшчэ крыху часу. Даніла сеў на ровар і троцціці кілометр даў як не было.

Надыходзіў вечар. Адурманьваў водар сена. Данілу было тут, на вёсцы, вельмі прыемна. Дзядзька сядзеў на

трактары, а Даніла падаваў яму спрашаванае сена. Якраз дзядзька разварочваў трактар. Толькі на момант у промнях заходзячага сонца ён глянуў убок туды, дзе на лузе гулялі дзеці.

І... раптам ён адчуў, што трактар падняўся неяк вышэй, хаця ён зусім не падскочіў. Бачыць дзядзька, што нешта не так. Злез з трактара і толькі тады зразумеў, што сталася трагедыя.

Дзядзька не заўважыў Данілы і праехаў трактарам па ім. Праехаў па правай назе, па плячах і галаве. Даніла ратаўваў правую ногу, ён хацеў вырваць яе з-пад кола трактара, а ў левай назе лопнула бёдравая брамка (panewka biodrowa).

Даніла быў увесь пааббіваны. Дзякую Богу, што засталіся ўсе зубы. Аднак сківіцы былі звіхнутыя з двух бакоў. Прыбег чалавек з амбуланса „хуткай дапамогі”, прафытуаць наставіць сківіцы. Не ўдалося. У Беластоцку зноў не далі рады. Толькі ў аддзяленні сківічнай хірургіі (chirurgii szczekowej) Данілу зрабілі пад

наркозам аперацыю і наставілі сківіцы.

На плячах засталіся сляды ад шын трактара. Ну, а што датычыць ног, дык давялося сем тыдняў хадзіць у гіпсавых „штанах”, вядома, з адпаведнымі дзіркамі, паясніе Даніла.

Хлопец даволі доўга лячыўся ў амбулаторыі. Дома ў той час ён пачаў іграць на гітары, а на Каляды, каб не нудзіўся, сёстры падаравалі яму губны гармонік „Golden Melodie”.

Даніла вырашыў дакупіць яшчэ тры гармонікі той жа фірмы „Hohner”: „Marine Band” — усе славутыя майстры губнога гармоніка на іх ігралі, і „Meisterklasse” — дзве мадэлі.

Фактычна Даніла на губным гармоніку іграе ад студзеня, ад часу, калі трапіў у аддзяленне рэабілітацыі Ваяводскага шпіталя імя Янджэя Снядэцкага. Узяў кніжкі Славаміра Вяжхольскага „Harmonika i blues” і яго ж „Sekrety harmonijki” ды вучыцца сам, а па палатках з хворымі разносяцца меладыйныя гукі яго гармонікай.

Даніла не складае рук, калі сітуацыя ўскладнілася. Скакаў ужо нават на адной назе на дыскатэцы. Пайшоў туды на кастылях і не саромеўся.

І ў шпіталі: прыбег з працэдур, хвіліну адпачыў — і зараз жа ізноў ёсьць што рабіць, а менавіта іграць на ўлюбёным губногам гармоніку — самому, у пошуках, вобмацкам, але з запалам. І тады Даніла шчаслівы. Хочаш быць шчаслівым — будзь ім!

Ада Чачуга
Фота аўтара

Аб наркаманіі і алкалізме

— Выбар належыць да нас, — некалькі разоў паўтарыла 11 студзеня г.г. педагог Ірэна Сніткоўская ў час спаткання, арганізаванага Брацтвам праваслаўнай моладзі ў Свята-Троіцкім саборы ў Гайнайцы. Сустрэча тычылася наркаманіі і алкалізму ды іншых паталогій.

Педагог Ірэна Сніткоўская звязрала ўвагу, што залежнасць можа ўзнікнуць не толькі ад алкалізму ці наркотыкаў, але і ад працы з камп'ютэрам, Інтэрн-

там ці ад психаактыўных лякарстваў. Вучні пачынаюць прымаць наркотыкі, каб стаць падобнымі да сяброў, адчуваць сябе дарослымі, стаць больш свободнымі, перастаць быць нямелымі, пераканацца як адчуваюць сябе людзі пасля наркотыкаў, адкінуць забарону і ўчачы ад проблемаў.

Дакладчыца расказала пра здарэнні, з якімі сустрэлася ў працы. Напрыклад, успомніла хлопца, які, прыняўшы пси-

хаактыўныя сродкі, быў упэўнены, што ўмее лётаць і выскакыць з восьмага паверху і забіцца. Прыгадала вучня, у якога толькі пасля шасці гадоў выявіліся паслядоўнасці аднаразовага прымяняння наркотыку.

Спадарыня Ірэна Сніткоўская часта вярталася на гайнайскую панадворак, расказываючы пра цяжкае жыццё сем'і алкаліткаў, у якіх галадаюць дзеці і няма сродкаў на іх утрыманне, што дэструктурна ўплывае на вучобу дзяцей і іх паводзіны. Каля 70% людзей залежных ад алкалізму ў Польшчы, гэта мужчыны. Жанчынам (30%) з большымі складанас-

цямі прыходзіцца пакінуць гэту залежнасць. Цяпер маладое пакаленне часцей карыстаецца наркотыкамі, чым алкалілем. Адмоўная з'ява — даступнасць наркотыкаў у Гайнайцы. Вучні выслушалі расказ пра хлопца, які выносіў з дому прадметы, каб прадаць іх і за здабытых сродкаў купіць наркотыкі, а калі ўжо не жыў дома, перапыняў маці і забіраў ёй грошы.

Людзі, якія прадаюць наркотыкі, могуць прапанаваць: „Пасправуй, убачыш як цудоўна”, — сказала на заканчэнне педагог Ірэна Сніткоўская, — але выбар належыць да нас.

Аляксей МАРОЗ

Унікаць недарэчнасцей

Адгалоскі

Абавязкам карэспандэнта, калі ён бярэ інтэр'ю, ёсьць асаніць ці аптываны сведак падзея граматна і праудзіва аб іх расказвае. Спадар У. Сідарук звычайна свае артыкулы піша культурна і аўтэктыўна, але ў „Ніве” № 2 ад 13 студзеня 2002 г. у размове з Рыгорам Насковічам („Пры саветах і немцах”) дапушчаны былі памылкі. Я быў сведкам апісаных у артыкуле падзеяў у Кляшчэлях, таму апішу, як яны ў сапраўднасці адбываліся.

У нядзелю, 10 верасня 1939 г., у дзесці дзень нямецка-польскай вайны, на поле каля Кляшчэляў прызыямліўся польскі ваенны самалёт, які ўцёк сюды з бамбардзіраванага нямецкай авіяцыяй аэрадрома. Быў гэта сучасны двухматорны бамбардзіроўшчык тыпу „Лось”, экіпаж якога састаўлялі чатыры чалавекі, а яго максімальная хуткасць 412 км/гадз. Па сваёй якасці самалёт гэтага тыпу не ўступаў нямецкім бамбардзіроўшчыкам тыпу „Хайнкель-11”, але польская авіяцыя мела толькі 36 штук такіх „Ласеў”. У панядзелак 11 верасня ў Кляшчэлях, па абычаю, быў кірмаш, але нягледзячы на вайну, невялікая колькасць людзей прыбыла ў мястэчка. Мой школьны сябра Саўка Вішанка з групай цікаўных правёў некалькі гадзін каля прызыямліўшагася „Лося” і слухаў размовы польскіх лётчыкаў, якія варылі сабе гарбату на прымусах. Раптам у небе паявіўся самалёт-біплан. Польскія лётчыкі абстралялі яго з ручнога кулямёта, але самалёт чырвонай ракетай даў знак, што з'яўляецца сваім, польскім самалётам; абстрэл спыніўся і біплан прызыямліўся каля „Лося”. Быў гэта ўстарэлы самалёт „Люблін Р-VII”, які меў максімальну хуткасць 200 км/гадз., а яго экіпаж складаў двое чалавек, якія і прылучыліся да гарбаты з лётчыкамі „Лося”. Пасля чарапіцца і кароткай нарады лётчыкі „Лося” рашыл „polecieć do Brześcia”. Я здалёк бачыў, як каля 15⁰⁰ гадзіны „Лось” падняўся і нізенька над чыгункай палявіць у бок Брэста. На другі дзень падняўся „Люблін Р-VII” і накіраваўся ў бок Ліды, дзе існаваў вялікі польскі аэрадром. Версія аб прыляцеўшых на біплане нямецкіх шпіёнаў была выдумана пазней фанастамі. Немцы не мелі тады патрэбы высаджваць сваіх разведчыкаў з устарэлых самалётаў, таму што іх авіяцыя з паветра добра праглядзала ўсю тэрыторыю Польшчы. 12 верасня адборныя нямецкія танкавыя часці генерала Х. Гудэрэяна занялі Кляшчэлі, станцыю ў Чаромсе, кіруючыся ў бок Брэста, які занялі 14 верасня, а Крэпасць здабылі трох дні пазней. Пасля таго частка войск адразу павярнула назад і цераз Кляшчэлі,

Бельск накіравалася ў бок Пруссіі. 22 верасня ў Кляшчэлі ўступілі часці Чырвонай Арміі, хадзячы матарны вагон з групай байкоў і камандзіраў прыбыў у Чаромху ўжо 20 верасня і ад'ехаў далей да Сямятыч. Прыйшлі не „рускія”, — як сказаў герой артыкула, а інтэрнацыянальная і шматнацыянальная армія, у якой было многа беларусаў, змабілізаваных ва Усходній Беларусі з мэтай далучэння да яе Заходній Беларусі, захопленай у 1920 годзе войскамі Ю. Пілсудскага, які тады гаварылася. У Чырвонай Арміі не было тады салдатаў і афіцэраў, якіх успамінае аўтар, толькі былі „байцы і камандзіры”, якія знайкі разрознення насілі на каўнірах. Гэтая армія ў грамадзянскай вайне 1918-1922 гадоў перамагла былу рускую армію. Да пагонаў, салдацкіх і афіцэрскіх званняў прыйшліся вярнуцца ў 1943 годзе, калі супернікі змагаліся і трэба было вярнуць частку старых традыцый. Савецкія ваенныя вялі сябе вельмі добра, ветліва і не цураліся простага люду. Для параду, польскія вайскоўцы ў час манёўраў не ўступалі ў нікія контактам з простым няпольскім людам і калі мы, хлапчуки, прабавалі агледзець карабіны ці кулямёт, то білі нас паясамі і праганялі. Савецкія ваенныя арганізавалі паказ фільмаў для насельніцтва пад адкрытым небам, для чаго Чырвоная Армія мела кінаперасоўкі, чаго не мела Войска Польскага II Рэчы Паспалітай. Таму жыхары Кляшчэляў і на вакольных вёсак першы раз у жыцці пабачылі кіно. Праўда, былі гэта фільмы аб каҳанні, ваенныя і гістарычныя. Першымі паказанымі фільмамі былі „Подруги”, „Мы из Кронштадта”, „Петр I”. Герой артыкула сказаў, што савецкія ўлады вербавалі ахвотных, а пасля прымусова — на будову Беламорканала. Пабудова гэтага канала была закончана ўжо ў 1933 годзе. А справа выглядала так, што савецкія ўлады рашылі хутка паглыбіць запушчаны Днепрабугскі канал, званы ў польскай геаграфіі каналам Крулеўскім, які спалучае раку Піну з Мухаўцом. Паглыбленне канала выконвалася машынамі, але выраўняць выдабытую зямлю трэба было ўручную лапатамі. Агітавалі ахвотных. Я бачыў у пачатку лістапада 1939 г. на станцыі ў Чаромсе группу з некалькіх соцені маладых, вясёлых мужчын з лапатамі з-пад Ліды, якія ехалі на Днепрабугскі канал. Сярод іх быў дырыжор, які сарганізаваў хор. Харысты прыгожа выконвалі салдацкія песні былой царскай арміі: „Дело было под Полтавой”, „Скажи-ка, дядя”, „Как ныне сбирается вещий Олег” і іншыя. Слухачоў,

у тым і савецкіх вайскоўцаў, было мно-га. На вывазку дрэва з пушчы новыя солтысы вызначалі сялян з падводамі. Разумеецца, выконвалася ўручную. Нормы ніякай не было і бывшы не магло, бо плацілі ад кубаметра. Зіма 1939/40 г. быва вельмі марознай і снежнай і так сама вызначалі сялян на ачыстку пущай у Чаромсе. За дзень працы з лапатай пры ад-снежванні плацілі па 5 рублёў. Калі ў лістападзе 1940 г. савецкая дэлегацыя на чале з В. Молатавым вярнулася з Берліна, дзе яна вызандзіравала, што Гітлер намерваеца напасці на СССР, савецкія ўлады ліхаманкава началі буда-ваць умацаванні на мяжы з Германіяй і занятымі ёй тэрыторыямі. Для гэтага мабілізавалі маладых мужчын да буда-батальёнаў на аснове ваеннага абавязку. Тут, разумеецца, ніякі платы не давалі. Вясною 1941 г. змабілізавалі сялян з фурманкамі. Ім давалі толькі вайско-вую яду і фураж для коней.

Аўтар і герой артыкула меў абавязак парадаць польскую школы са школамі, якія прынеслі „злыя” рускія. У вясковых прымітўных польскіх школах навучанне было на вельмі нізкім узроўні і толькі на польскай мове. На нізкім узроўні было навучанне і ў гмінных сяміклас-ных школах. Аб вывучэнні мовы нацыянальных меншасцей не можна было на-ват думаць. У гімназіях і ліцэях на вы-сокім узроўні было навучанне замежных моў: французскай альбо нямецкай. Але за вучобу ў гімназіі кожны год трэба бы-ло плаціць: 360 зл. за вучобу, 20 зл. упіс-нога, 450 зл. за ўтрыманне ў бурсе і на мундзір ды кніжкі трэба было выдаць 100 зл. Разам 930 зл. у год, гэта значыць, вартасць 9 кароў! Разумеецца, ніхто з бедных беларускіх вёсак на такія рас-ходы не мог сабе дазволіць. У школах, якія прынеслі „злыя” рускія, вучоба бы-ла бясплатнай. У беларускіх школах усе прадметы выкладаліся на беларускай мове, але штодзённа быў ўрокі агуль-надзяржаўнай рускай мовы і літаратуры. У польскіх школах было наадварот: усе прадметы выкладаліся на рускай мове, а кожны дзень быў ўрокі рэспублі-канскай беларускай мовы і літаратуры. Навука была на высокім узроўні, асабліва дакладных навук: у пятым класе па-чыналася вывучанне нямецкай мовы і старожытнай гісторыі, у шостым класе — вывучанне альгебры, геаметрыі і тэхнічнага рысунку; у сёмым класе па-чыналася вывучэнне хіміі, канстытуцыі і гісторыі сярэдніх вякоў; у дзвеятым класе — гісторыі СССР і trygianamet-ryi. Праўда, што ў школе многа гаварылася аб палітыцы, але і ў польскіх школах нямала гаварылася і аб палітыцы, і аб польскай храбрасці, і Польшчы „od morza do morza”, а таксама маршале Ю. Пілсудскім. Упамянутага настаўні-

ка Івана Еўца я ведаў асабіста як вельмі таленавітага і добрага чалавека. Але калі вучань тупа ўспрымаў навуку, то мог вывесці з раўнавагі і добрага настаўніка. Сыны Івана Еўца таксама былі вельмі таленавітымі: Яўгеній быў музыкантам і спеваком і сумеў перад вайною ўтрымліва на працы ў Польскім радыё, а ў савецкі перыяд 1939-1941 гг. выклада-дзял беларускую мову і выдатна вёў хор у Рускай сярэдняй школе ў Бельску, дзе тады і я вучыўся. Другі яго сын, Андрэй Евец, урач па прафесіі, да нашых дзён пражывае ў Бельску і карыстаецца вялі-кай пашанай.

Праўдай ёсьць, што ў тадышнім СССР, а і многа гадоў пазней, нават пры „па-наванні” М. Хрушчова і Л. Брэжнева, законнымі былі толькі шлюбы зарэгістраваны ў ЗАГСе, а жыццё Царквы бы-ло зусім спіхнута на абочыну, што вельмі дрэнна адбівалася на маралі савец-кага грамадства і скажала аўтэктыўныя гістарычныя веды народаў. Прысланая, галоўным чынам з БССР, адміністра-цыя была нікудышняй; было прыкметна, што сплавілі сюды самых горшых, немаральных і безразважных работні-каў. Яны ў кароткі тэрмін знішчылі ў значнай ступені існуючыя тады пра-савецкія настроі. Старшынёю райвы-канкама ў Кляшчэлях стаў мінскі акты-віст Чарнышоў, а раённым пракурорам — гомельскі яўрэй Рабіновіч. Гэта ён назначаў, каго вывесці на „белыя мядз-ведзі”. Што тычицца ўвядзення ў гады нямецкай акупациі зацімнення і камен-данцкага часу, то такія мерапрыемствы былі ўведзены ва ўсіх ваюючых і акупа-ваних краінах, нават у Германіі і ў васт-раўной Англіі, таму такія навыгадныя мерапрыемствы для часу вайны можна прызнаць „нармальнымі”. Але стварэнне гітлераўцамі гета для яўрэйскага насельніцтва і затым знішчэнне гэтага насельніцтва з'яўляеца страшным зла-чинствам супраць чалавечнасці.

Горкай праўдай з'яўляеца і тое, што ў перыяд савецкай улады 1939-1941 гг. у беларускім асяроддзі з'явілася многа даносчыкі. Такое палажэнне паўтары-лася ў гады ПНР, калі гэтая даносчыкі, сваім прымітўным менталітэтам, не ўміючы распазнаны дверушніцкага аблічча дзяржаўных і партыйных заправі-лаў, даносілі паклённыя на сваіх суплемен-нікаў. Гэта давяло да таго, што ў спакой-ных праваслаўных вёсках быў устаноў-лены пісіхалагічны прыгнёт і змушанне да калектывізацыі, а ў той жа час у поль-скіх вёсках Ломжынскага павета аб калектывізацыі ніхто нават не ўспамінаў.

Трэба імкнунца да таго, каб кожны артыкул змяшчаў праўдзівія факты, быў аўтэктыўны. Разгляданы мною артыкул „Пры саветах і немцах” такім не з'яўляеца.

Мікалай Капчук

Выставка „Бежанцы 1915”

Шэсць гадоў тому ў Філіяле Акруговага музея ў Бельску-Падляскім працавала выстаўка „Бежанства. Невядомыя ўцёкі 1915-21 гг.”, прымеркаваная да восьмідзесяцігодзін трагічнай падзеі, калі права-слаўнае насельніцтва Беласточчыны вы-ехала ў глыб Расіі перад наступающим нямецкім фронтам. Выстаўку арганізаваў Дарафей Фіёнік. «Ідэя выстаўкі ўзнікла, — пісаў Мікола Ваўранюк у артыкуле „Па-чатац вівучэння бежанства” ў „Ніве” ад 11 лютага 1996 г., — калі Дарафей Фіёнік скантактаваўся з Ірэнай Матус і ўбачыў сабраныя гэтай даследчыцай матэрыялы. А калі паглядзеў сямейныя зборы Арты-севічаў і Паплаўскіх, з'яўліся ўпэўне-насць: захаваліся дакументы ў дзвюх сем’-

ях, ёсьць і ў іншых». Ідэю падтрымалі сябры Беларускага гістарычнага таварыства, памаглі музейнікі з Мінска, Беластока і Бельска. На тадышнія выстаўцы экспа-наваліся здымкі, выразкі з прэсы, копіі да-кументаў і прадметы штодзённага ўжыт-ку, якія паказвалі не толькі храналогію драматычных падзеяў, але і атмасферу часу. Пасля з выстаўкай пазнаёміліся жыхары Гайнаўкі і наваколля (экспанавалася яна ў Гайнаўскім доме культуры).

Ініцыятар і арганізатор выстаўвы пазы-

чаныя экспанаты вярнуўся ў музей, асташ-тнія прыдбаныя дакументы і прадметы тае-же эпохі захаваў у сваім музее ў Студзівадах. Дзякуючы гэтаму магчыма было аднавіць выстаўку. Насустрэчы ініцыятыве Дарафея

Фіёніка выйшаў старшыня Жыллёвага ка-аператыва ў Бельску-Падляскім Ян Кан-драцюк (ведаў ён пра бежанства з раска-зай бабулі) і 5 лютага ў Пасялковым дому культуры, які дзеянічае пры кааператыве, адкрылася выстаўва „Бежанцы 1915”. У двух залах можна паглядзець дакумен-ты, выразкі з прэсы і здымкі. Гэтым апошнім спадарожнічаюць фрагменты бежан-скіх успамінаў жыхароў Бельшчыны.

Шэсць гадоў тому Дарафей Фіёнік

хвалявалася тое, каб зацікаўленне бежан-ствам не скончылася на адной выстаўцы, каб давесці да свядомасці грамадства як найбольш шырокую і праудзівую інфар-мацію пра гэты перыяд. Сёння можна сказаць, што пра бежанства ведаем больш. За гэты час нашай рэдакцыі ўдалося сабраць успаміны бежанцаў і выдаць іх пад адной вокладкай. Бежанская тэма-тыка гасцівала ў тэле- і радыёперадачах,

з'яўліся папулярныя і навуковыя артыку-лы ў перыядычных выданнях, напрыклад, у „Беларускім гістарычным зборніку” („Białoruskie Zeszyty Historyczne”). Адкрыццю выстаўкі спадарожнічала прэзентацыя кнігі „Бежанства 1915” і „У новай айчыне”, выдадзеных Праграмнай радай тыднёвіка „Ніва”. У першай змеш-чаны больш за 150 успамінаў бежанцаў, у другой — больш за 110 успамінаў жыха-роў Беласточчыны аб штодзённым жыцці беларусаў у міжваенны перыяд.

Як паведаміла Галіна Юзвік — загад-

Новая эпоха

Адгалоскі

У 3 нумары „Нівы” ад 20 студзеня г.г. друкаваўся артыкул Ады Чачугі „Дзеці новага стагоддзя”, у якім аўтарка рысует вобраз маладога пакалення ў цяперашні час. Якая ж трывожная і сумная рэчаінасць! Трынаццацігадовы хлапчук крадзе на вакзале разгубленаму падарожнаму сумку. „Шалікоўцы” дапускаюцца на шаснаццацігодку крымінальнага разбою ў цэнтры Беластока. Дзесяцігадовыя дзячынкі вядуць спрэчкі аб сексе, быццам разважаюць тэму школьнага ўрока. У Чаромсе падростак нападае на неасветленай вуліцы старэйшага і забірае гроши...

Статыстыка паведамляе: расце злачынасць сярод непаўнолетніх. У парламент паступіла презідэнцкая прапанова аб узмацненні пакарання маладетніх у новым крымінальным кодэксе за цяжкія злачынствы і разбоі. Але ці гэта вырашае праблему? Гавораць, што на сілле нараджае насілле.

Якія тады меры прыняць, каб паўплываць на скарачэнне паталагічных з'яў сярод непаўнолетніх? Які напрамак выхавання прыняць? На маю думку, цяжар абавязку спачывае на бацьках, а доля маладога пакалення знаходзіцца ў іхніх

руках. Разумею, што цяжкія ўмовы цяперашняга часу патрабуюць жыцця поўнага нястачі, але не здымаете з нас абавязку займацца праблемамі дзяцей. Трэба асвойваць дзіця ад малечы з прынцыпамі станоўчых адносін да бацькоў. Маё пакаленне (шасцідзесяцігодкаў) выхоўвалася ў духу паслушэнства і пашаны для старэйшых. Нават у галаве не міланула думка называць бацькоў „ты”. Бацька мой, нябожчык, казаў: „Шануй дзяцей як душу, а трасі як грушу”. І так трэба з маладымі паступаць! І яшчэ вось што скажу. Замнога тандэты ў тэлебачанні паказваюць „Вечарынку”, напрыклад, корміць малечай суперменамі, батманамі і іншымі пудзіламі. Няўжо не хапае айчынных павучальных мульцікаў? Калі так, дык лепиш паўтараць „Болька і Лёлька” або „Рэкся” пусціць, чым амерыканскім хламам дзяцей шпрыцаваць. Мой трохгадовы ўнучак нічога не робіць зараз, адно ў супермена гуляе. Да таго дагуляўся, што лобам у кант печкі ўрэзаўся і ў шпіталь трэба было везці. А якія фільмы паказваюць? З голымі азадкамі ў ложках перакідаюцца. Не дзвіўмася тады, што дзячынкі абавязковыя гавораць.

„Па ўсім (...) відаць (...), што падыходзіць новая эпоха”, — піша Ада Чачуга. Я з гэтym пагаджаюся. Але, якую карысць атрымаем з таго прагрэсу цывілізацыі?

Уладзімір СІДАРУК

Аб структурнай рэнте

— Зараз працаўнікам сельскай гаспадаркі, застрахаваным у Касе сельскагаспадарчага сацыяльнага страхавання, прапануем хадайніцаць аб атрыманні структурнай рэнты, — заяўляе кіраунік гайнаўскага аддзялення касы Міраслаў Раманюк. — Людзі ўжо прыходзяць і пытаюць пра патрабаванні неабходныя для яе атрымання.

Каб атрымаць структурную рэнту, трэба перадаць або прадаць усю сваю зямлю (прынамсі трох гектараў) аднаму або некалькім гаспадарам, якія пасля атрымання або куплі зямлі будуць мець звыш пятнаццаці гектараў кожны. Гаспадар, які хоча выступаць за атрыманне рэнты, павінен два апошнія гады быць застрахаваны ў КСГС (у цэлым — пяць гадоў), пяць апошніх гадоў павінен быць уласнікам зямлі, якую хоча прадаць або перадаць і дзесяць апошніх гадоў сельскагаспадарчая дзейнасць павінна быць адзінам або галоўным сродкам яго ўтрымання. Да хадайніцтва атрыманні структурнай рэнты заахвочвае тое, што будзе яна памерам 150% самай нізкай працоўнай пенсіі (прыблізна сельскагаспадарчай пенсіі) і могуць яе атрымаць людзі, якім трэба было бы яшчэ пачаць пяць гадоў да атрымання звычайнай сельскагаспадарчай пенсіі.

Аднак, гаспадары павінны індывідуальна прааналізаваць, ці пры такіх

шматлікіх патрабаваннях варты выступаць за атрыманне структурнай рэнты, паколькі ў выпадку мужчын можна яе атрымліваць да 65 гадоў жыцця, а ў выпадку жанчын да 60 гадоў жыцця (максімум на працягу пяці гадоў), бо пасля пяцігодзіннага яны на звычайную сельскагаспадарчу пенсію. Да гэтага часу вясковыя людзі часта перадавалі сваё поле дзесяцам або ўнукам, у якіх раней не было зямлі. Перад хадайніцтвам атрыманні гэтай рэнты часта трэба будзе перадаць, калі не знойдзеца адпаведны купец, зямлю нейкай асобе, у якой ужо ёсьць свая гаспадарка (каб разам было ўсе звыш пятнаццаці гектараў) або на ўласнасць дзяржаве.

— Гаспадароў можа прыцягваць тое, што на пяць гадоў раней можна атрымліваць гроши і на практыцы большая чым сельскагаспадарчая пенсія, — кажа Міраслаў Раманюк. — Аднак, гаспадары павінны на год раней, чым будзе належыцца ім рэнта, выступіць з дакументамі да КСГС. Напрыклад, у гэтым годзе да 31 сакавіка заўважіць з дакументамі павінны прыносіць гаспадары і іх жонкі, якім выплачвалі рэнты пачне належыцца ад наступнага года. Больш дакладны інфармацый можна атрымаць у нашых аддзяленнях і ў гмінных управах.

Аляксей МАРОЗ

Не падбівайце сабе цану

Адгалоскі

Спадар Панфілюк, не набівайце сабе цану ўзышшеннем асабістай персоны, пішучы „калі мяне не стане на пошце, дык мяне нікто не заступіць, бо не знойдзеца такі дурань, як Панфілюк”. Знойдзеца. Разумны, інтэлігентны, адукаваны. І не меншы патрыёт беларускага слова, „Нівы”, „Часопіса” і іншых беларускамоўных выданняў. Незадарма спакон веку існуе прымаўка: „Свято место пусто не бывае”.

Уявіце сабе, што паколькі нельга купіць „Ніву” у нашых кіёсках, я атрымаўшы чарговы нумар, перачытаю яго па некалькі разоў, а потым перадаю ў Брэст — студэнтам і выкладчыкам беларускай філаграфіі ўніверсітета, настаўнікам, краязнаўцам і проста неабыкавым да беларускага слова людзям.

Чытаюць „Ніву” і ў іншых гарадах маштабных краін. Любяць гэтае выданне і ў далёкіх замежных краінах. А адзін з артыкулаў Ніла Гілевіча, знакамітага паэта, публіцыста і перакладчыка пачынаецца

такім словамі: „Люблю чытаць беларусцкую «Ніву»”. Гэта высокая ацэнка работы рэдакцыйнага колектыву.

У адным са сваіх допісаў Вы скардзіцеся, што 97% Вашай карэспандэнцыі ідзе ў рэдакцыйнае смецце. (Аб гэтым, дарэчы, успамінае і Ваш апанент Уладзімір Сідарук у артыкуле „Герой і хваліца”, „Ніва” № 2 за 2002 г.).

Не амбіцыямі сваімі, шаноўны, трэба кіравацца ў такой адказнай справе, як творчасць, а прыняць за аснову творчага практэзу параду: „Не варта бразгатаць радком, які не родніць з глебай, з небам” (Іван Калеснік). А калі Ваш дэвіз — словаў К. Сіманава „Ни дня без строчки!”, то, перш чым узяцца за пяро, начытайцесь ўволю цудоўнай прозы Георгія Валкавіцкага, Васіля Петручuka, Міхала Андрасюка, Міры Лукшы і іншых белавежцаў. Азірніцеся вакол і пішыце пра лес, луг, поле. Можа, тады і з'явіцца сапраўдная Музга і не прыйдзеца больш ніколі грымеець пустасловіцай.

Тамара ЛАУРЭНЧУК, г. Высокое

Вер — не вер

Дарагі Астроне!

Як бягучы нумары „Нівы” хуценька, калі цяпер зноў можам чытаць „Астроне” на старонках „Нівы” пасля паўгоды чакання. Аднак мушу, „Астроне”, паведаміць цябе, што было сумна калі не было гадача нашых сноў. Цяпер мне прысыніўся дзіўны сон, быццам я сяджу ў вялікай пачакальні. Кругом сядзяць людзі. У нейкай хвіліне я ўбачыў свою жонку ў прыгожай чырвонай сукенцы і чырвонай блузцы. Увайшла яна з мужчынам. Мяне яны не бачылі і пачалі цалавацца. Пасля ўбачылі мяне. Я ўсіхніўся, і яны зноў прыгутуліліся ды пачалі цалавацца. Ой, бяда, падумаў я, падыду, думаю, а яны пачалі выходзіць. Я сяджу на крэсле, а тут сядзенне падымаецца як лятучы аб'ект і я падымаюся ўверх. Вылецеў я на двор, усюды зелена, а я сяджу. І падляцепі мы да саламянай страхі, я памалу ўваходжу на гэтых дахах іду, каб пабачыць, куды пайш-

ла мая кахраная жонка з гэтым мужчынам, ды іх не ўбачыў. Памалу вярнуўся да крэсла, сеў і паляцеў, а калі абудзіўся, то жонка ляжала каля мяне. Астроне, што гэты сон абазначае, калі лятучы аб'ект падымает чалавека ў паветра.

Андрэй Б.

Андрэй! Твой сон някепскі, хаця магу сабе ўяўіць, колькі ты, бедала, намучыўся. Падумаць толькі, жонка ішла з іншым мужчынам! Тваё сэрца, напэўна, разрывалася.

Хачу табе сказаць, Андрэйка Б., што твой сон (на тваю думку, кашмарны) можа мець зусім супрацьлеглае значэнне — жонка будзе табе верная. Значыць, ёсьць падставы да радасці. Чырвоныя колеры, якія ты бачыў у вонратцы сваёй жонкі, гавораць аб эратычных думках і чынах тваіх.

На заканчэнне хачу цябе пашчыць, што лётанне ў сне (няважна на чым — на крэсле ці іншым аб'ектце) абазначае спаўненне надзеі, поспех у справах і кахрані, чаго табе жадае твой старэча

АСТРОН

Як паменшыць беспрацоў?

Правыя групіроўкі адыходзячы ад улады пакінулі ў дзяржаве трохмільённую армію беспрацоўных, многія з якіх ўжо не атрымоўвалі дапамогі і жылі ў бядзе. Надалей тая бяда павялічваецца. Падчас выбарчай кампаніі палітыкі ад СЛД, УП і ПСЛ абыцалі ў хуткім часе паменшыць беспрацоў, ажывіць гаспадарку і стварыць новыя месцы працы. На жаль, ніяк гэта не ўдаецца, беспрацоў

ў краіне з месяца ў месяц пабольшваецца і зараз дасягнула звыш 17%.

На маю думку, каб паменшыць беспрацоў трэба хутка выдаць загад за бараняючы ўсім пенсіянерам дадатковай заработка працы, бо яны блакіруюць месцы працы маладым беспрацоўным людзям.

Таксама ўсе асобы, якім бацькі адыходзячы на пенсію ператысалі свае гаспадар-

кі павінны, па-мойму, вярнуцца з горада на вёску і тут абраўляць тыя гаспадаркі. Думаю, што тады намнога менш зямлі будзе ляжаць аблогам, будзе танней каштаваць хлеб і будзе больш месцаў працы.

Некаторыя людзі, мабыць, будуць злавацца на мяне за гэтыя прапановы, некаторыя скажуць, што гэта вельмі добра, а яшчэ іншыя, што гэта дыскрымінацыя людзей. Але калі хтось з'яўляецца селянінам і мае перапісаную на сябе гаспадарку дык павінен яе абраўляць.

Пенсіянер павінен жыць з пенсіі.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Жыхары Заблудаўскай гміны сабраўлі 50 тон збожжа. Атрымалі яго пацярпелыя ад мінугадоннай паводкі асобы з Сакольнікаў каля Жэшава ў Падкарпацкім ваяводстве.

Ініцыятыва дапамогі для пацярпелых ад паводкі выйшла ад земляробаў. Гэта нармальны людскі жэст дапамогі. Людзі памагалі з вялікай ахвотай, за транспорт таксама самі заплатілі.

(яц)

Niva

ТЬДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднівіка „Niva”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрес рэдакцыі: 15-959 Бялысток 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 10xx 85) 743 50 22.

Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/
E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl
альбо: niva_bielastok@skrzynka.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбуская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбуская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Тэк

НУКА

Анэктот

Анэктот у сучасным разуменыні — гэта кароткі аповед пра съмешнае або незвычайнае здарэнне. Слова паходзіць ад грэцкага *анэктотас*, што значыць „навыдадзены”. Анэктот жыве, пакуль яго расказваюць, пераказваюць, кажуць. Адсюль беларускі сынтонім гэтага слова — показка.

Анэктоты суправаджаюць нас з маленства да скону. Мы сталеем, і разам з намі сталеюць нашыя анэктоты. Некалі ў іх дзейнічалі хлопчык Вовачка і герой грамадзянскай вайны Васіль Іванавіч Чапаеў. Потым гэтых збольшага бяскрыўдных персанажаў зъяўлілі вусыцішны Сталін, кукурузынік Хрушчоў, маразматык Брэжнёў ды іхныя пляшыўвія ці вусатыя папярэднікі і наступнікі.

Анэктот заўсёды меў свой кошт — адрагату прысутных да тэрмінаў ГУЛАГу. Анэктоты заўсёды ўтульна пачуваліся ў сэрыях — палітычныя, мэдычныя, армейскія, габрэйскія.

У герояў большасці анэктотаў ёсьць славуты пяты пункт — нацыянальнасць. Хто ня чую анэктотаў пра Рабіновіча, пра Гогі ды Гіві або пра чукчу, які на зъездзе КПСС нарэшце даведаўся, што Маркс і Энгельс — гэта ня муж з жонкай, а Слава КПСС і ўвогуле не чалавек.

Беларус у анэктотах-показках пашырае ў розных іпастасіях. То ён шчырае цешыща, што старэйшыя браты-расейцы займаюцца сэксам сем разоў у нядзельлю, але ня можа ўцяміць, што яны робяць у будныя дні. То на жартоўнае пытаньне кіраўніка дзяржавы: „Как жывёцца?” — беларус гэтаксама жартам адказвае: „Спасіба, харашо”.

Але найчасціцей беларус вылучаецца сваёй паталягічнай цярпілівасцю. Беларуса вядуць расстрэльваць, а ён пралануе свайму кату паднесыці стрэльбу, каб той не стаміўся. Беларуса прысуджаюць да шыбеніцы, а ён клапатліва пытается, ці ня трэба браць сваёй вяроўкі. Каб апрача гэтай ідыёцкай цярпілівасці ў беларуса не было пачуцця гумару, яму б сапраўды заставалася адно павесіцца. Але, на щасціце, пачуццё гумару ў беларуса ёсьць. Пра гэта съведчаць новыя анэктоты.

Едзе Лукашэнка на свае ўлюблёныя дажынкі, а беларусы ўсьцяж дарогі крычаць яму: „Да жынкі! Да жынкі!”

Уладзімер Арлоў (паводле часопіса «ARCHE», 7/2000)

Зубы не да згубы

Назбіраў Вася грошай на зубы. А быў час, калі траціў гроши на тое, што ў зубы трапляла. Назбіраў грошай, бо без зубоў, як без рукі. Да таго ж най-прыгажэйшы чалавек, калі яму зубы адняць, траціць свой фасон. Штучны, дык штучныя, ўсё ж, — усмешка бліскучая, а жуеш, дык жывеш. А гроши прыходзіцца збіраць, бо ж Каса хворых рэфундуе ад пятага зуба. А калі ты пратэз знасіў раней, дык абыдзенца. Каса ведае, як касаваць. И толькі таго, што рэформеннае ў нас жыццё стала.

Збіраў гроши Вася доўга. Не курыў. Не піў. Не ёў нават, бо і чым! От, так, абы выжыць. I планаваў новыя зубы ў другую чаргу сваёй Касі. Яна цяпер, пакуль што ела, сваімі трымала зубамі. Пасля і яна пачне пасціць, а Вася будзе кусацца ды жаваць. Гэта называецца планаванае жыццё ў сям'і. Калісь, як маладыя былі, дык дзяржаўна планавалася сем'і, каб свядома нараджалі ды жылі як людзі. Праўда, без страху Божага тады жылі, але неяк пагадавалі сваіх чацвёра, павучылі. Хто меў божую боязь, дык меў. Планаваць такога не трэба, з гары дзяржаўнае. А тут — без зубоў засталіся. Як то кажуць, зубы з'елі на рабоце. А плен іхняе працы растапіўся як вясновы снег. А жэрці хочацца! I страйнікі ў нас усіх адольковавія, ці ты прэм'ер-міністр, пасол, ці беспрацоўны або пенсіянер.

Выбраўся Вася зубы рабіць. Павышывалі яму што трэба, падгай і ўсё спраўна. Пакуль ўсё гайліася, высалася на трэску. I добра — менш ясі, багацейшы ты на тулу залатоўку. Ды адразу яе выдавай, бо заўтра ёй гроші цана. Вымадзілі Васю ружовыя пашчэнкі, зубкі белыя, роўныя. Памяціў Вася тое ўсё ў роце — хораша! Ды неяк навыгаднае ёсці. Адно толькі, што, праўда, прыгожа. Кася не можа наглядзенца. Як я сказаў — Кася, ці, мо... Каса?

— Неяк мне яны не носяцца, — уздыхнуў Вася да Касі і паклаў зубы на палічку.

— Нясі назад, хай паправяць, Вася, — са шкадобай паглядзела на старога Кася.

— А што будзе, як скажуць зноў плаціць? Хто там іх ведае! Цяпер без граша нават не падыходзі. Невядома, куды ткнуцца. А то хоць зубы маю. Хай сабе паляжаць.

Кася не вельмі ведала, ці ўжо пара і ёй пасціць. Бо Вася ўсё мяккае ды рэдкае далей спажываў. А яна, старая, ужо зусім аслабела. Вася адно ў хаце сядзіць, а Касі ўсюды бегаць, афармляць, гародчык даглядаць. А зробіць зубы, ды, можа, і ёй прыйдзеца на палічку іх пакласці?

Але ж у вэску прыехаў доктар усходні. Талковы дзядзька, усе хвалілі яго. I пайшла Кася да яго, і зубы ёй уставіў хутка. Хорошыя. Белыя зубы, ружовыя сківіцы.

Цяпер яны разам, абедзве пары, ляжалі на палічы. Аж раз падумала Кася прымераць сабе зубы, хоць у лястэрка паглядзець на сябе, пашешыца.

— Ой, падыходзяць! — мляснула языком па пратэзе, прыцмокнула Кася. — А што ж то гэта з імі зрабілася?!

Узяў апошнюю пару, бо ж іншай там на палічы не было, і Вася. Запакаваў у рот, вышчэрыйся, сціснуў верх аб ніз. Праўда, і яму ў іх добра стала.

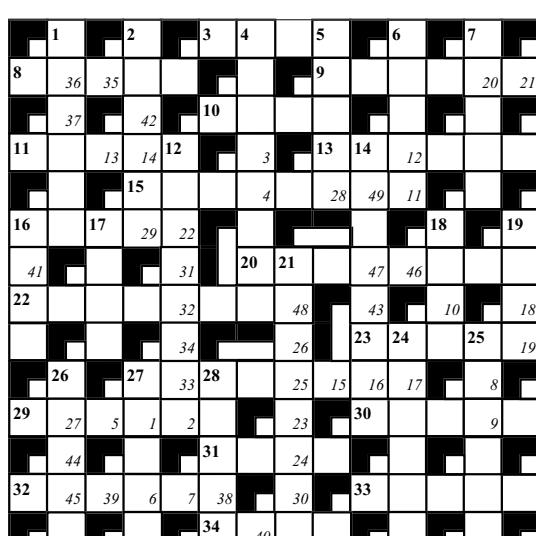
— Яны што там, утрэснуліся ды ўсохнуліся? — задумаўся Вася, гледзячы то на сябе ў лястэрка, то на сваю Касю.

— То ж у мяне твае казённыя зубы! — уцешылася старая. — А ў цябе, пэўна, тыя ад таго ўкраінскага дантыста!

I праўда, жывуць людзі адно з адным доўга, дык і падобныя на сябе робяцца...

Вандал Арлянскі

Крыжаванка

рал для ўпрыгожвання з рознаклернымі слаямі.

Вертыкальна: 1. суседка Кюсю і Хонсю, 2. калектыўны перапалоч, 4. каробка з кардону, 5. куйзкая частка саней, 6. ахойнік, абаронца, 7. плоскасць для дэманстрацыі фільмаў, 12. кусок аўчыны, 14. біблейская пачвара, 16. густое рэшата, 17. паралелаграм з роўнімі бакамі, 18. баязлівец, 19. грэчанская святая гара, 21. паўднёваамерыканскі вялікі ўдаў, 24. Мікола, беларускі паэт (нар. у 1930 г.), 25. прыбор для вымярэння электрычнага супраціўлення, 26. муж казачкі, 27. моцная залётасць, запал, 28. скрынка для нябожчыка.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 2 нумара

Гарызантальна: бярэмя, коўдра, Сагамі, хада, Арад, цэнтрыфуга, Кант, Ныса, сінява, магіла, азбест.

Вертыкальна: бялуха, мяса, Комі, разлад, гаварыльня, дацэнт, арганы, Калымса, садыст, сіла, Вааз.

Рашэнне: Адвага гарады бярэ.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Васілю Петручуку** з Беластока і **Казіміру Радашку** са Свебадзіцаў.

Пажылы багацей да свайго лекара:

— Доктар! Мы столькі гадоў знаёмы, што ўжо мне не выпадае плаціць вам за візіты. Дадам яшчэ, што не забуду пра вас у завяшчанні...

— Вельмі дзякую. Прашу толькі вярнуць мne рэцэпт, які вам даў перад хвілінау.

— Навошта?

— Трэба дапісаць адзін неабходны медыкамент.

* * *

Багатаму банкіру неабходная аперацыя. Ідзе да найслаўнейшага хірурга:

— Колькі можа каштаваць такая аперацыя?

— Каля дваццаці пяці тысяч долараў.

— Калі б я звярнуўся да некага з вяліких калег, заплатіў бы прынамсі наполову менш.

— Безумоўна. Толькі тады рабілі б тое не вы, толькі ваши спадкаемцы.

* * *

Ідзе пахавальнае шэсце. Перад труною мужчына нясе чырвоную падушку, а на ёй нажніцы. Малы Янка пытае бацьку:

— Чаму той чалавек нясе на падушцы нажніцы?

— Бо памерлы быў краўцом.

— Татка, а што будуць несці, калі памрэ гінеколаг?

* * *

Пахаванне багаця. У шэсці ідзе заплаканы бядняк.

— Ці вы з'яўляецеся сваяком памер-

лага? — цікавіцца ў яго адзін з жалобнікаў.

— Не; і таму плачу.

* * *

Маладая ўдава плача над магілай:

— Жыла я з ім ледзь тры гады, як нечаканая смерць забрала яго. Каб хаця па ім была нейкая памятка асталася...

— Не бядуй так, — сучышае яе суседка, — ён жа пакінуў табе такое прыгожае дзіця.

— Што вы! I гэта — не ягонае.

* * *

Памёр муж, якога жонка ніколі не дапускала да голасу. Адкрылі завяшчанне пакойніка, а ў ім вялікім літарамі было напісаны: „Мая першая і апошняя воля”.

У курорт прыехаў турыст і пытае ўласніка гатэля:

— Ці гэта праўда, што ў вашай мясцовасці вельмі здаровы клімат?

— Здаровы?! У нас найлепшы клімат у свеце! Тут ніхто не ўмірае.

— А я перад хвілінай бачыў паховіны!..

— Гэта ўласнік пахавальнага прадпрыемства памёр з голаду...

* * *

Стары дзедка ідзе ноччу праз могілкі. Раптам чуе з кустоў стагнанне і сапенне.

— Чаго хочаш, душанька? — пытае перапалоханы.

— Паперы!